

Talousnäkymät ja palkanmuodostus

Talousnäkymät ja palkanmuodostus

Julkaisija VALTIOEUVESTON KANSLIA		KUVAILEHTI 13.1.2015	
Julkaisun laji Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan raportti		Toimeksiantaja Valtioneuvoston kanslia	
Tekijät Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan sihteeristö (VM)		Toimielimen asettamispäivä 18.10.2012	
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Talousnäkyvät ja palkanmuodostus Ekonomiska utsikter och lönebildning			
Tiivistelmä <p>Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan palkanmuodostuksen seurantaraportissa selvitetään ansioiden, hintojen ja ostovoiman sekä kilpailukyyn kehitystä ja kehitysnäkymiä. Toimikunta hyödyntää arvioissaan valtiovarainministeriön suhdanne-ennustetta, joka on julkaistu VM:n kansantalousosaston taloudellisessa katsauksessa 17.12.2014.</p> <p>Valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennusteen mukaan ansiot nousevat vuonna 2015 1,2 % ja kuluttajahinnat 0,8 %. Palkansaajien yhteenlasketun käytettävissä olevan reaalityön eli ostovoiman arvioidaan supistuneen 0,6 % vuonna 2014, toista vuotta peräkkäin. Ostovoiman supistumiseen ovat vaikuttaneet työllisyystilanteen heikkeneminen, ansiokehityksen hidastuminen sekä veronkorotukset. Vuonna 2015 ostovoiman odotetaan pysyvän edellisen vuoden tasolla, sillä veronkorotuksista huolimatta ostovoimaa tukee hidastuva inflaatio. Vuonna 2016 ostovoiman odotetaan jälleen supistuvan.</p> <p>Suhteellisilla yksikkötyökustannuksilla mitaten Suomen tehdateollisuuden kilpailukyky heikentyi vuonna 2013 kolmatta vuotta peräkkäin. Heikkeneminen johtui käytännössä kokonaan euron valuuttakurssin vahvistumisesta, sillä nimelliset yksikkötyökustannukset eivät enää kasvaneet kilpailijamaita nopeammin. Tulevina vuosina koko talouden yksikkötyökustannusten kasvuvauhti hidastuu kilpailijamaiden tasalle. Tämä ei kuitenkaan ennusteiden mukaan vielä riitä kääntämään Suomen kustannuskilpailukykyä paranevalle uralle suhteessa muuhun euroalueeseen.</p> <p>Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan kokoonpanoon kuuluvat: Antti Aarnio (STTK), Jorma Antila (Metalliliitto), Jonna Berghäll (VM), Jari Haapasalmi (EK), Terhi Heikkonen (EK), Margareta Heiskanen (KT), Erno Järvinen (MTK), Jarkko Kivistö (SP), Eugen Koev (Akava), Olli Koski (SAK), Petri Malinen (SY), Jussi Mustonen (EK), Seppo Nevalainen (STTK), Hannele Orjala (TK), Helena Pentti (SAK), Pekka Sinko (VNK), Pentti Tuominen (VM), Markus Sovala (VM, pj.), Mikko Spolander (VM, vpj.), Meri Obstbaum (VM, siht.) ja Ilari Ahola (VM, siht.).</p>			
Avainsanat palkanmuodostus, kilpailukyky, ostovoima			
Sarjan nimi ja numero Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan raportti 13.1.2015		Kieli Fi	Kokonaissivumäärä 38
Kustantaja Valtioneuvoston kanslia		Julkaisun jakelus Julkaisu PDF:nä: www.vnk.fi/julkaisut Lisätietoja: julkaisut@vnk.fi	
Taitto Valtioneuvoston kanslia, Anja Järvinen		Painopaikka Raportti julkaistaan ainoastaan sähköisesti PDF:nä	Luottamuksellisuus Julkinen

Utgivare STATSRÅDETS KANSLI		PRESENTATIONSBLAD 13.1.2015	
Typ av publikation Rapport av kommissionen för inkomst- och kostnadsutveckling		Uppdragsgivare Statsrådets kansli	
Författare Sekretariatet för utredningskommissionen för inkomst- och kostnadsutvecklingen (FM)		Datum då utredningen tillsattes 18.10.2012	
Publikationens namn Ekonomiska utsikter och lönebildning			
Referat <p>Inkomst- och kostnadsutvecklingsutredningskommissionens uppföljningsrapport om lönebildningen redogör för utvecklingen och utvecklingsutsikterna för inkomsterna, priserna och konkurrenskraften samt löntagarnas köpkraft. Kommissionen utnyttjar finansministeriets konjunkturöversikt i sina uppskattningar. Den prognos som utnyttjats ingår i ekonomiska översikten som finansministeriets ekonomiska avdelning gav ut den 17 december 2014.</p> <p>Enligt Finansministeriets ekonomiska avdelnings prognos kommer inkomsterna att öka med 1,2 procent och konsumentpriserna med 0,8 procent år 2015. Löntagarnas sammanlagda disponibla reella inkomster, dvs. köpkraften, bedöms ha krympt med 0,6 procent år 2014, för andra året i rad. Den försämrade köpkraften är en följd av det försvagade sysselsättningsläget, den avmattade inkomstutvecklingen och skattehöjningarna. År 2015 förväntas köpkraften ligga på samma nivå som året innan, eftersom den avtagande inflationen stöder köpkraften trots skattehöjningar. År 2016 förväntas köpkraften återigen krympa.</p> <p>Mått i de relativa enhetsarbetskostnaderna försvagades konkurrenskraften hos den finländska fabriksindustrin under 2013 för tredje året i rad. Försvagningen berodde nästan helt på den förstärkta eurokursen, eftersom de nominella enhetsarbetskostnaderna inte längre ökade snabbare än i de konkurrerande länderna. Under de kommande åren kommer enhetsarbetskostnaderna inom hela ekonomin att avta till samma nivå som i de konkurrerande länderna. Detta räcker dessvärre inte till att vända Finlands kostnadskonkurrenskraft in på en förbättrande trend i förhållande till det övriga euroområdet.</p> <p>Utredningskommissionen för inkomst- och kostnadsutvecklingen består av: Antti Aarnio (FTFC), Jorma Antila Metallförbundet), Jonna Berghäll (FM), Jari Haapasalmi (Finlands Näringsliv), Terhi Heikkonen (Finlands Näringsliv), Margareta Heiskanen (Kommunarbettsgivarna), Erno Järvinen (MTK), Jarkko Kivistö (FB), Eugen Koev (Akava), Olli Koski (FFC), Petri Malinen (FF), Jussi Mustonen (Finlands Näringsliv), Seppo Nevalainen (FTFC), Hannele Orjala (Statistikcentralen), Helena Pentti (FFC), Pekka Sinko (SRK), Pentti Tuominen (FM), Markus Sovala (FM, ordf.), Mikko Spolander (VM, vice ordf.), Meri Obstbaum (FM, sekr.) och Ilari Ahola (FM, sekr.).</p>			
Nyckelord lönebildning, konkurrenskraft, köpkraft			
Seriens namn och nummer Rapport av kommissionen för inkomst- och kostnadsutveckling 13.1.2015		Språk Fi	Sidantal 38
Förläggare Statsrådets kansli		Distribution Publikationen som PDF: www.vnk.fi/julkaisut Ytterligare information: julkaisut@vnk.fi	
Layout Statsrådets kansli, Anja Järvinen		Tryckort Rapporten publiceras endast elektroniskt som PDF-fil	Sekretessgrad Offentlig

Sisällys

TIIVISTELMÄ	7
1 Suhdannekuva vuosille 2014–2016.....	8
Yleinen talouskehitys	8
Ajankohtainen työmarkkinatilanne.....	9
2 Ansiokehitys.....	13
Palkat	13
Ansiokehitykseen vaikuttavat rakenteelliset tekijät.....	16
3 Hinnat ja ostovoima	17
Hinnat	17
Palkansaajien ostovoima	18
4 Talouden kilpailukyky	21
Palkat, tuottavuus ja yksikkötyökustannukset Suomessa ja euroalueella.....	21
Kustannuskilpailukyky	23
Muut koko talouden kilpailukyvyn indikaattorit	27
Kilpailukyky ja tulonmuodostus	28
LIITTEET	33

TIIVISTELMÄ

Kansainvälisen talouden kehittyminen on viime aikoina ollut kaksijakoista. Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa kasvunäkymät ovat hyvät, mutta euroalueen tilanteen taas ennustetaan jatkuvan vaisuna. Tilastokeskuksen julkaisemien alustavien kansantalouden neljännesvuositilinpidoon lukujen mukaan Suomen talous kääntyi hienoiseen kasvuun vuoden 2014 toisella neljänneksellä vuosien 2012–2013 supistumisen jälkeen. Kasvun ennakoidaan jatkuneen myös vuoden 2014 toisella vuosipuoliskolla. Työllisyyden vuoden 2012 lopussa alkanut heikkeneminen on hidastunut vuonna 2014. Tästä huolimatta ei ole konkreettisia merkkejä siitä, että työllisyystilanne vielä vuonna 2015 olennaisesti paranisi. Työllisyyden paranemisenäkymiä tulevina vuosina varjostavat työmarkkinoiden lisääntyneet rakenneongelmat.

Vuosina 2014–2015 sopimuskorotukset noudattavat hyvin kattavasti syksyllä 2013 solmittua työllisyys- ja kasvusopimusta. Valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennusteen mukaan nimellisansiot nousivat vuonna 2014 noin 1,4 %, josta sopimuskorotusten osuus on 0,7 prosenttiyksikköä. Vuonna 2015 sopimuskorotusten vaikutuksen arvioidaan jäävän noin 0,5 prosenttiin, mutta ansioiden nousevan kuitenkin 1,2 %. Kuluttajahintojen odotetaan kohooneen 1,1 % vuonna 2014 ja inflaatio jatkaa hidastumistaan vielä vuonna 2015 noin 0,8 prosenttiin. Välillisen verotuksen kiristyminen näkyy merkittävästi kuluttajahintojen nousussa kumpanakin vuonna.

Palkansaajien yhteenlasketun käytettävissä olevan reaalityulon eli ostovoiman arvioidaan supistuneen 0,6 % vuonna 2014, toista vuotta peräkkäin. Ostovoiman supistumiseen ovat vaikuttaneet työllisyystilanteen heikkeneminen, ansiokehityksen hidastuminen sekä veronkorotukset. Vuonna 2015 ostovoiman odotetaan pysyvän edellisen vuoden tasolla, sillä veronkorotuksista huolimatta ostovoimaa tukee hidastuva inflaatio. Vuonna 2016 ostovoiman odotetaan jälleen supistuvan. Lähivuosina Suomen talouspolitiikan yhtenä haasteena on se, miten tukea ostovoiman kehitystä samalla kun parannetaan suomalaisen tuotannon kilpailukykyä ja turvataan julkisen talouden kestävyys.

Suhteellisilla yksikkötyökustannuksilla mitaten Suomen tehdasteollisuuden kustannuskilpailukyky heikentyi vuonna 2013 kolmatta vuotta peräkkäin. Vuoden 2013 heikkeneminen johtui käytännössä kokonaan euron valuuttakurssin vahvistumisesta, sillä nimelliset yksikkötyökustannukset eivät enää kasvaneet kilpailijamaita nopeammin. Vuonna 2014 euron dollarikurssin heikkenemisen arvioidaan tukeneen Suomen kilpailukykyä, mutta tarkempi kilpailukykyä koskeva tilastoaineisto on saatavissa vasta kevään 2015 kuluessa. Suhteellisten yksikkötyökustannusten kasvun lisäksi Suomen vaihtosuhte on heikentynyt ja välituotteiden kautta tulevat kustannuspaineet ovat kasvaneet, mikä on heikentänyt yritysten edellytyksiä toimia kannattavasti ja työllistää. Tulevina vuosina koko talouden yksikkötyökustannusten kasvuvauhti hidastuneen kilpailijamaiden tasalle. Tämä ei kuitenkaan ennusteiden mukaan vielä riitä kääntämään Suomen kustannuskilpailukykyä paranevalle uralle suhteessa muuhun euroalueeseen.

1 Suhdannekuva vuosille 2014–2016

Yleinen talouskehitys

Kansainvälisen talouden kehittyminen on viime aikoina ollut kaksijakoista. Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa kasvunäkymät ovat hyvät ja vuonna 2015 molempien maiden kasvun ennustetaan olevan noin kolmen prosentin tuntumassa. Euroalueen tilanteen taas ennustetaan jatkuvan vaisuna. Vuonna 2014 kasvua kertyy prosentin verran ja vuosi 2015 näyttää vain hiukan paremmalta. Saksan kasvunäkymät ovat heikentyneet ja seuraavien kahden vuoden aikana kasvu jää puoleentoista prosenttiin. Ruotsissa kasvu jatkuu euroaluetta nopeampana.

Tilastokeskuksen julkaisemien alustavien kansantalouden neljännesvuositilinpäiden lukujen mukaan Suomen talous kasvoi vuoden 2014 kolmannella neljänneksellä 0,2 % edellisestä neljänneksestä. Myös toisen neljänneksen kasvulukua korjattiin ylöspäin. Valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennuste BKT:n kasvuksi vuonna 2014 on tältä pohjalta 0,1 %. Vaimean kasvun taustalla on nettoviennin positiivinen kontribuutio, sillä yksityinen kulutus ei lisääntynyt lainkaan ja yksityiset investoinnit laskevat.

VM:n kansantalousosasto ennusteen mukaan vuoden 2015 kasvuksi muodostuu 0,9 %, kun kasvu muuttuu laajapohjaisemmaksi. Yksityinen kulutus lisääntyy 0,3 %, huolimatta siitä, että kotitalouksien reaalitytulot eivät juuri kasva. Kotitalouksien säästämisaste laskee hieman ennusperiodin loppua kohden ja velkaantumisaste taittuu. Viennin kasvu jää edelleen maailmankaupan kasvua heikommaksi ja siten markkinaosuuksien menettäminen jatkuu. Tuonnin kasvua hidastaa kotimaisen kysynnän vaimeus. Yksityiset investoinnit hieman virkoavat lähinnä kone- ja laiteinvestointien sekä t&k-investointien vetämänä.

Työmarkkinoiden tilanne pysyy heikkona vuonna 2015 ja työttömyysasteen ennustetaan nousevan 8,8 prosenttiin. Pitkäaikaistyöttömien osuus on nousussa ja siten rakenteellinen työttömyys edelleen kasvaa. Taloudellisen aktiviteetin viriämisestä huolimatta työvoiman kysynnän ja tarjonnan välillä ilmenevät yhteensopivuusongelmat ylläpitävät pitkäaikaistyöttömyyttä. Työn tuottavuuden kehitys on vaimeaa, sillä nousua kertyy vain 0,8 %. Inflaatio jää 0,8 prosenttiin.

Vuoden 2016 talouskasvuksi ennustetaan 1,3 %. Kotimaisen kysynnän merkitys muodostuu edellisvuosia suuremmaksi. Yksityisen kulutuksen kasvu nopeutuu vajaaseen prosenttiin työllisyystilanteen ja kotitalouksien luottamuksen kohenemisen myötä. Yksityisten investointien ennustetaan virkoavan 4 prosentin kasvuun. Vuonna 2016 myös rakennusinvestoinnit kokonaisuudessaan näyttäisivät lisääntyvän. Nettoviennin vaikutus talouskasvuun on kahta edellisvuotta vähäisempi.

Taulukko 1 Keskeiset ennusteluvut 17.12.2014 (VM:n kansantalousosasto)

	2013	2011	2012*	2013*	2014**	2015**	2016**
	mrd. euroa	määrän muutos, prosenttia					
Bruttokansantuote markkinahintaan	201	2,6	-1,5	-1,2	0,1	0,9	1,3
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	78	6,0	1,3	-3,2	0,0	2,6	4,0
Kokonaistarjonta	273	4,3	3,7	-0,9	-1,3	1,1	2,3
Tavaroiden ja palvelujen vienti	76	2,0	1,2	-2,3	1,7	3,3	4,2
Kulutus	161	2,0	0,3	0,0	0,1	0,3	0,7
yksityinen	111	2,9	0,1	-0,7	0,0	0,3	0,8
julkisen	50	-0,1	0,7	1,5	0,3	0,2	0,6
Investoinnit	43	4,1	-2,5	-4,8	-4,4	0,9	3,2
yksityiset	34	3,8	-3,3	-6,8	-5,3	1,0	3,9
julkiset	8	5,4	1,6	4,4	-0,8	0,5	0,4
Kokonaiskysyntä	281	3,4	-0,7	-1,4	-0,3	1,4	2,0
kotimainen kysyntä	204	4,0	-1,4	-1,1	-1,1	0,6	1,2
		2011	2012*	2013*	2014**	2015**	2016**
Palvelut, määrän muutos, %		2,8	0,5	-1,1	0,7	1,3	1,8
Koko teollisuus, määrän muutos, %		-0,6	-8,4	-2,0	-0,9	1,6	2,2
Työn tuottavuus, muutos, %		1,0	-2,1	0,6	0,6	0,8	1,3
Työlliset, muutos, %		1,1	0,4	-1,1	-0,4	0,1	0,3
Työllisyysaste, %		68,6	69,0	68,5	68,4	68,6	68,9
Työttömyysaste, %		7,8	7,7	8,2	8,6	8,8	8,6
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %		3,4	2,8	1,5	1,1	0,8	1,7
Ansiotasoindeksi, muutos, %		2,7	3,2	2,1	1,4	1,2	1,5
Vaihtotase, mrd. euroa		-3,5	-3,9	-2,9	-3,2	-2,7	-2,7
Vaihtotase, % BKT:sta		-1,8	-1,9	-1,4	-1,6	-1,3	-1,2
Lyhyet korot (Euribor 3 kk), %		1,4	0,6	0,2	0,3	0,1	0,2
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %		3,0	1,9	1,9	1,5	0,8	1,2
Julkisyhteisöjen menot, % BKT:sta		54,4	56,3	57,8	58,5	58,5	58,1
Veroaste, % BKT:sta		42,1	42,9	44,0	44,5	44,7	44,7
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, % BKT:sta		-1,0	-2,1	-2,4	-2,7	-2,6	-2,1
Valtion rahoitusjäämä, % BKT:sta		-3,2	-3,7	-3,5	-3,2	-2,5	-2,3
Julkisyhteisöjen bruttovelka (EMU), % BKT:sta		48,5	53,0	56,0	58,9	61,1	62,3
Valtionvelka, % BKT:sta		40,5	42,2	44,6	46,6	48,0	48,7

Ajankohtainen työmarkkinatilanne

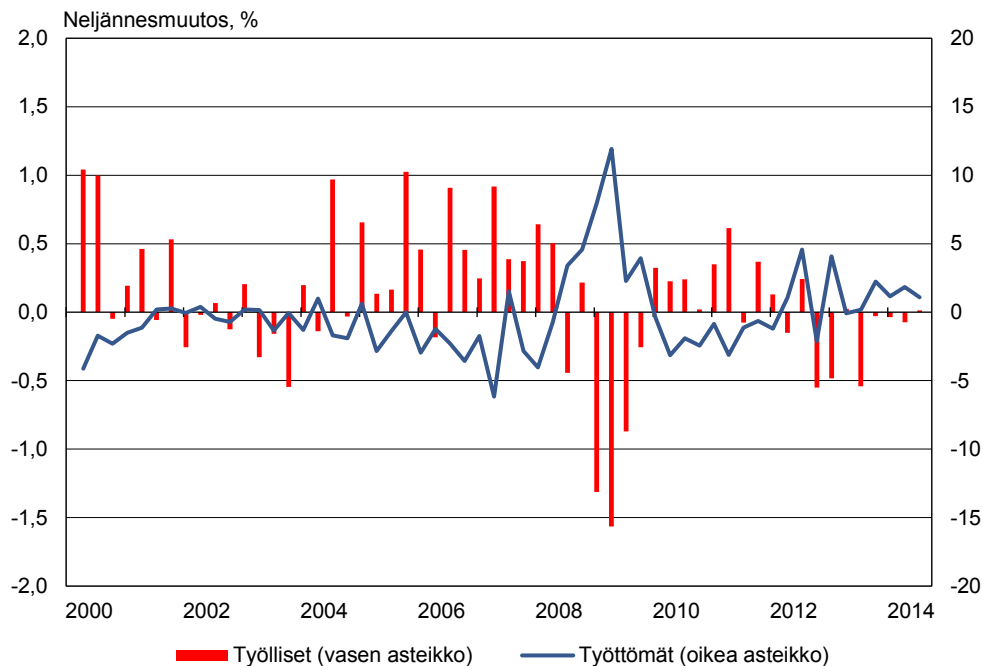
Työllisyyskehitys on jatkunut heikkona vuoden 2014 toisella ja kolmannella neljänneksellä. Työllisten määrä oli kausitasoitettuna pienempi kuin vastaavina ajankohtina edellisvuonna ja lasku oli ennakoitua suurempi. Työllisten määrä ei kuitenkaan enää loppuvuodesta supistunut yhtä voimakkaasti kuin aiemmin. Esimerkiksi syyskuussa 2014 työllisiä oli enemmän kuin vastaavana ajankohtana vuonna 2013. Tästä huolimatta työllisten määrä vuonna 2014 jää 0,4 % vuotta 2013 alemmalle tasolle. VM:n kansantalousosaston ennuste vuoden 2014 työttömyysasteeksi on 8,6 %.

Työvoimatutkimuksen (TK) mukainen työttömyys on noussut muutaman viime vuoden ajan huomattavasti vähemmän kuin työvoimatoimistoihin rekisteröityneiden työttömien määrä (TEM). Tilastointitekijöiden lisäksi ilmiön taustalla on osaltaan aktiivisesta työhausta luopumi-

nen suhdannenäkymien heikkouden vuoksi. Tämä on erittäin huolestuttava kehityssuunta siksi, että työnhausta luopuneiden työllistyminen on kasvun käynnistyessä epätodennäköisempää kuin niiden jotka aktiivisesti etsivät töitä.

Työttömyystilastojen välinen ero on viime kuukausina hieman tasaantunut ja sen ennakoitaan alkavan supistua ennustejaksolla, kun yhä useammat TE-toimistoihin rekisteröityneistä työttömistä työnhakijoista alkavat etsiä aktiivisesti töitä suhdannetilanteen parantuessa. Virallinen työttömyys (TK) saattaa pysyä pitkään korkeana, vaikka rekisteröityjen työttömien määrä alkaisi kasvun käynnistyttyä laskea.

Kuvio 1. Työllisyys ja työttömyys

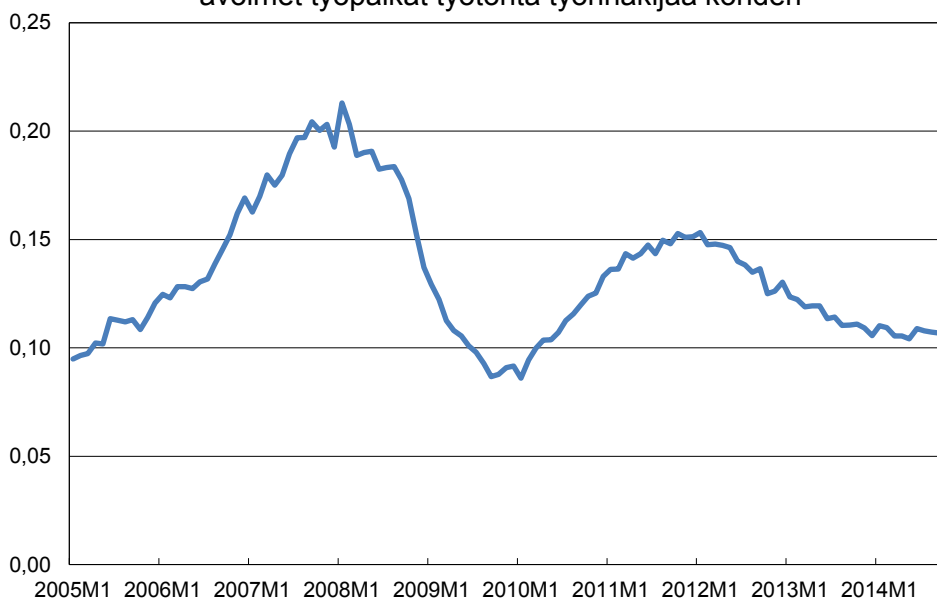
Lähde: Tilastokeskus, kausitasoitus: Suomen Pankki

Työllisyysodotukset ovat yhä negatiivisia, vaikka avoimien työpaikkojen määrä kääntyi lievään kasvuun vuoden 2014 jälkipuoliskolla. Työllisyyskehityksen arvioidaan olevan lähivuosina hyvin vaisua. Työllisyyden paranemisenäkymiä varjostavat työmarkkinoiden lisääntyneet yhteensopivuusongelmat. Työpaikkojen avoinna olon kesto on pidentynyt ja pitkäaikaistyöttömyys kasvanut. Lisäksi toimiala- ja tehtävärakenteen muutoksen seurauksena havaitaan selviä yhteensopivuusongelmia työttömien työnhakijoiden ja avoimien työpaikkojen välillä niin alueellisesti kuin ammatillisestikin.

Taloukasvun työllistävyttä heikentää ennustejaksolla se, että yritysten ennakoitaan pyrkivän tulevassa suhdannekäänteessä ensisijaisesti parantamaan kannattavuuttaan ennen kuin nähdään laajemmassa määrin uusia rekrytointeja. Työllisyystilanne alkaa ennusteen mukaan parantua vasta vuonna 2015. Työllisten määrän kasvu jää kuitenkin edellä mainituista syistä vaatimattomaksi, 0,1 prosenttiin. Työllisyyden paraneminen on vielä vuonna 2016 hidasta huolimatta laaja-alaisemmasta tuotannon kasvusta. Työllisten määrä kasvaa tuolloin 0,3 prosenttia. Samat syyt, jotka hidastavat työllisyyden parantumista lähivuosina, vaikuttavat myös siihen, että työttömyyden aleneminen on lähivuosina hidasta. Työttömyysaste pysyy koko ennusteajanjakson ajan yli kahdeksassa prosentissa.

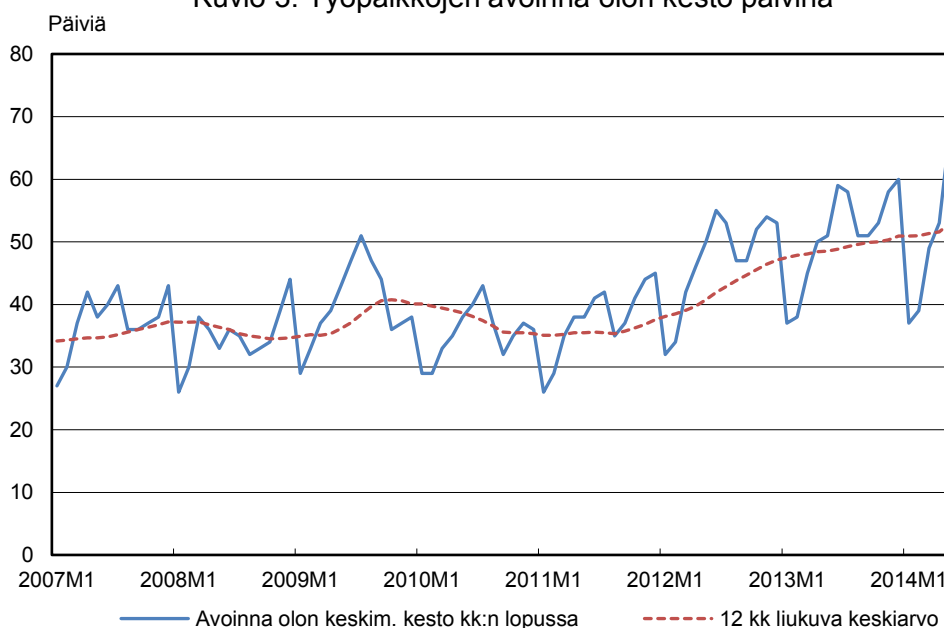
Työmarkkinoiden suhdannetilannetta voidaan arvioida tarkastelemalla avoimien työpaikkojen suhdetta työttömiin työnhakijoihin (kuvio 2). Avoimien työpaikkojen suhde työttömiin työnhakijoihin on pienentynyt jo kahden viime vuoden ajan talouskasvun hidastuessa. Tämä tarkoittaa työmarkkinoiden kireyden vähenemistä. Mitä matalampi tämä suhdeluku on, sitä helpompaa yrityksillä on tällöin löytää työntekijöitä, sillä työnhakijoita on runsaasti yhtä vakanssia kohti. Vastaavasti, työttömien työnhakijoiden työnsaantimahdollisuudet heikkenevät, kun avoimista paikoista kilpailee suuri joukko työnhakijoita.

Kuvio 2. Työmarkkinoiden kireys: avoimet työpaikat työttömiä työnhakijaa kohden

Lähde: TEM, työnvälitystilasto

Kuvio 3. Työpaikkojen avoinna olon kesto päivinä

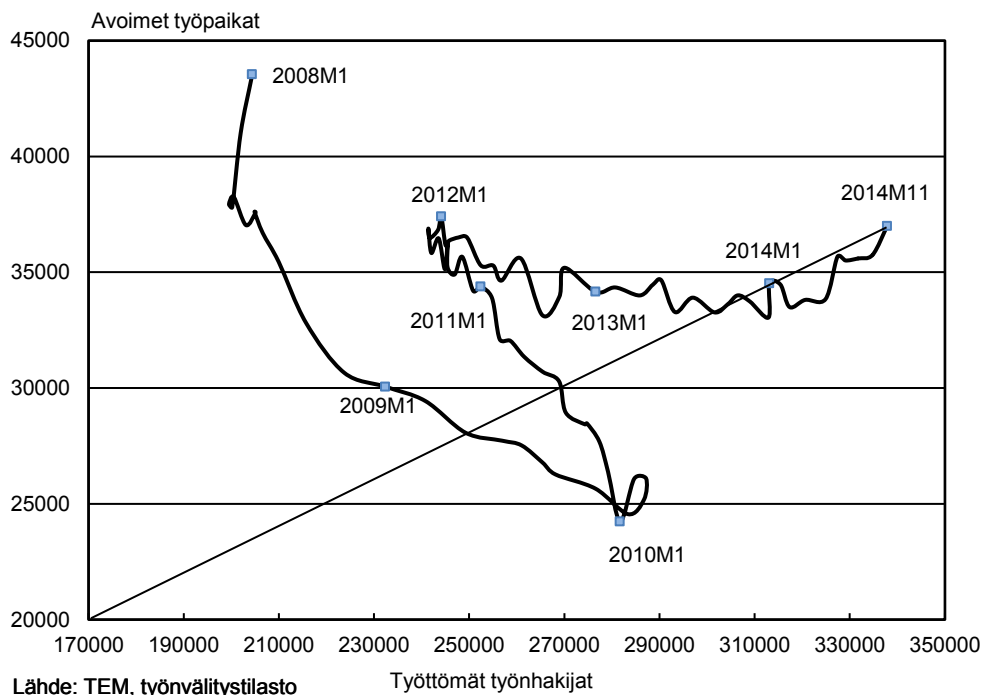
Lähde: TEM, työnvälitystilasto

Vaikka yritysten mahdollisuudet löytää työntekijöitä ovat suhdannemielessä parantuneet viimeisen reilun vuoden ajan, niin työpaikkojen avoinna olon keskimääräinen kesto on samanaikaisesti selvästi pidentynyt (kuvio 3). Tämä viittaa siihen, että vaikka yhtä avointa työpaikkaa kohti on ollut runsaammin työvoimatoimistoihin rekisteröityneitä työttömiä työnhakijoita, niin työnantajien on ollut hankalampaa löytää heidän joukostaan sopivaa työntekijää.

Kuvio 4¹ viittaa siihen, että yhteensopivuusongelmat ovat lisääntyneet viime vuosina. Verrattaessa nykytilannetta esimerkiksi vuoden 2009 puoliväliin sekä avoimien työpaikkojen että työttömien työnhakijoiden määrä on kasvanut. Jos työnhakijoiden ja työpaikkojen yhteensopivuudessa ei ole ongelmia, avointen työpaikkojen lisääntymisen pitäisi vähentää työttömien työnhakijoiden määrää, mutta nyt näin ei ole käynyt. Vaikka avointen työpaikkojen määrä on kääntynyt nousuun viime kuukausina, on työttömien määrä noussut edelleen voimakkaasti. Tämä on siirtänyt kuvion 4 käyrää yhä loitommalla vasemmasta alanurkasta. Tällaisen siirtymän katsotaan yleisesti merkitsevän, että työmarkkinoiden toimivuus heikkenee. Tämä on huolestuttavaa siksi, että tällöin lisääntyy myös riski rakenteellisen työttömyyden kasvuun.

Työmarkkinoiden yhteensopivuusongelmien lisääntymisen taustalla on voimakas talouden rakennemuutos, jossa uudet työpaikat syntyvät eri aloille ja alueille kuin mistä niitä on tuhoutunut. Huolestuttavaa nykytilanteessa on, että työmarkkinoiden kyky tuottaa uusia työsuhteita on heikentynyt, mikä uhkaa kääntää rakenteellisen työttömyyden kasvuun. Työmarkkinoiden yhteensopivuusongelmat heikentävät talouskasvun työllistävyttä ja vaimentavat osaltaan työllisyyden lähivuosien kasvunäkymiä.

Kuvio 4. Työmarkkinoiden yhteensopivuus: avoimet työpaikat ja työttömät työnhakijat

1 Kyseessä on nk. Beveridge-käyrä, josta käytetään myös nimitystä UV-käyrä, missä U viittaa työttömyyteen (unemployment) ja V avoimiin työpaikkoihin (vacancies).

2 Ansiokehitys

Palkat

Vuonna 2013 ansiotasoindeksin nousu hidastui, kun marraskuussa 2011 neuvotellun raamisopimuksen toisen vuoden korotus oli ensimmäistä korotusta matalampi. Sopimuspalkkaindeksin nousun hidastumiseen vuonna 2013 vaikutti osaltaan myös raamisopimukseen vuonna 2012 sisältyneen kertaerän ansiota kohottavan vaikutuksen poistuminen. Nimelliset ansiot nousivat ansiotasoindeksillä mitattuna 2,1 prosenttia vuonna 2013. Sopimuspalkkojen nousu oli 1,4 % ja muut tekijät (mm. palkkaliukuma) nostivat ansiotasoindeksiä 0,7 %. Muiden tekijöiden kuin sopimuskorotusten vaikutus kasvoi, sillä vuosina 2009–2012 niiden osuus oli keskimäärin 0,5 %.

Vuosina 2014 ja 2015 ansiotaso kehittyi työmarkkinaosapuolten vuoden 2013 syksyllä neuvotteleman työllisyys- ja kasvusopimuksen mukaisesti. Yksityisellä sektorilla 88 % palkansaajista on työllisyys- ja kasvusopimuksen piirissä. Kunta-alalla sekä valtion ja kirkon sopimusaloilla kattavuus on 100 %. Kaikkiaan noin 93 % palkansaajista on sopimuksen piirissä. Sopimuksen ulkopuolelle jäivät muun muassa rakennusteollisuuden, elintarviketeollisuuden, sekä viestintä- ja logistiikka-alan työntekijät. Pääosalle sopimuksen ulkopuolelle jääneistä aloista neuvoteltiin kuitenkin kustannusvaikutuksiltaan työllisyys- ja kasvusopimuksen mukainen ratkaisu.

Työllisyys- ja kasvusopimuksen mukaan ensimmäinen sopimuskorotus on suuruudeltaan 20 euroa kuukaudessa, ja se astui voimaan neljän kuukauden kuluttua sopimuksen alkamisesta. Toinen sopimuskorotus on 0,4 %, ja se astuu voimaan 12 kuukauden kuluttua ensimmäisestä korotuksesta. Kolmannesta sopimuskorotuksesta ja sen ajankohdasta keskusjärjestöt neuvottelevat 15. kesäkuuta 2015 mennessä. Mikäli toisen kauden korotuksista ei päästä sopimukseen, sopimukset on mahdollista irtisanoa alakohtaisesti päättymään ensimmäisen kauden jälkeen.

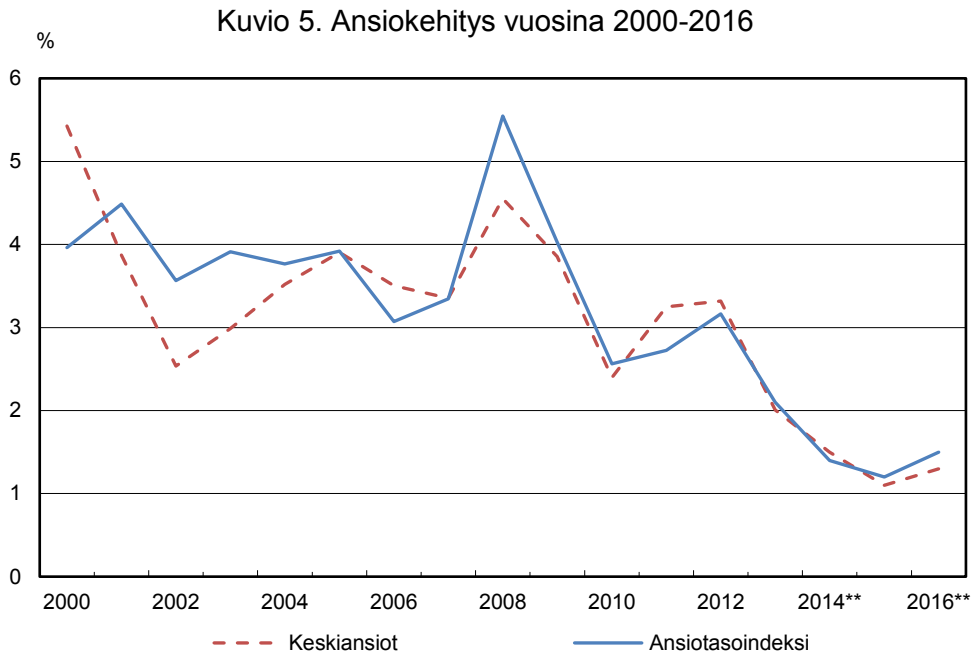
Ensimmäiset työllisyys- ja kasvusopimuksen mukaiset sopimukset tulivat voimaan marraskuun 2013 alussa. Näitä olivat esimerkiksi teknologiateollisuuden alat, joilla palkantarkistusten toteutustavasta, ajankohdasta ja suuruudesta voitiin sopia paikallisesti. Monilla muilla aloilla uudet työ- ja virkaehtosopimukset astuivat voimaan kevään 2014 aikana vanhojen sopimusten päättyessä. Siten myös korotusten toteutumisajankohdissa on eroavuuksia.

VM:n kansantalousosaston ennusteen mukaan työllisyys- ja kasvusopimus nostaa sopimuspalkkoja ensimmäisenä vuonna keskimäärin 0,7 % ja toisena n. 0,5 %. Ansiokehitysenusteessa oletetaan muiden tekijöiden kuin sopimuspalkkojen kohottavan ansiota reilut puoli prosenttia molempina vuosina. Nimellisten ansioiden arvioidaan näin ollen kasvavan 1,4 % vuonna 2014 ja 1,2 % vuonna 2015 ansiotasoindeksillä mitattuna. Tämä ansiotason nousu on huomattavasti 2000-luvun keskimääräistä vauhtia hitaampaa, mikä ei ole yllättävää hitaan talouskasvun ja vaisun työllisyyskehityksen oloissa. VM:n kansantalousosaston ennusteessa maltillisen ansioiden nousun oletetaan jatkuvan vuonna 2016 ja ansioiden kasvavan 1,5 %.

Työllisyys- ja kasvusopimukseen liittyi myös joukko hallituksen toimenpiteitä. Niitä olivat vuoden 2014 tuloveroasteikkoihin tehty 1,5 prosentin inflaatiotarkistus 100 000 euron tuloihin asti ja vuodelle 2014 aiotun kilometrikorvauksen lisäkiristyksen peruminen. Lisäksi väylämaksut puolitettiin ja tavaraliikenteen ratavero poistettiin vuosien 2015–2017 ajaksi. Työttömyysturvan

osalta puolestaan taattiin 300 euron suojaosa ja työttömyyspäivärahan omavastuu-aikaa lyhennettiin seitsemästä päivästä viiteen päivään.

Kuviossa 5 on kuvattu VM:n kansantalousosaston joulukuun 2014 ennusteen mukainen ansiokehitys vuosina 2001–2016 sekä ansiotasoindeksillä että kansantalouden tilinpidon keskiansioilla mitattuna. Taulukossa 2 on puolestaan eritelty ansiotasoindeksin ja säännöllisen ansion indeksin mukainen ansiokehitys työnantajasektoreittain sekä jaettu muutos sopimuspalkkoihin ja muihin tekijöihin.

Lähde: Tilastokeskus, ennuste VM

Taulukko 2 Ansiokehitys vuosina 2013–2015

	Keskimäärin edellisestä vuodesta, %			Edellisen vuoden viimeisestä neljänneksestä, %	
	2013	2014*	2015**	IV/2013	IV/2014*
Ansiotasoindeksi	2,1	1,4	1,2	1,9	1,3
Sopimuspalkkaindeksi	1,4	0,7	0,5	1,3	0,7
Muut tekijät	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6
Yksityinen sektori	2,2	1,6		1,9	1,4
Sopimuspalkkaindeksi	1,4	0,8		1,1	0,7
Muut tekijät	0,8	0,8		0,8	0,7
Teollisuus	2,6	1,4		1,9	1,3
Sopimuspalkkaindeksi	1,3	0,7		0,8	0,6
Muut tekijät	1,3	0,7		1,1	0,7
Valtio	2,0	1,2		1,8	1,1
Sopimuspalkkaindeksi	1,5	0,7		1,5	0,5
Muut tekijät	0,5	0,5		0,3	0,6
Kunnat	1,7	0,9		1,9	1,1
Sopimuspalkkaindeksi	1,5	0,5		1,6	0,7
Muut tekijät	0,2	0,4		0,3	0,4

Säännöllisen ansion¹⁾ kehitys vuosina 2012–2014

	Keskimäärin edellisestä vuodesta, %			Edellisen vuoden viimeisestä neljänneksestä, %	
	2013	2014*	2015**	IV/2013	IV/2014*
Säännöllisen ansiotasoindeksi	2,4	1,4		2,1	1,3
Sopimuspalkkaindeksi	1,8	0,7		1,6	0,7
Muut tekijät	0,6	0,7		0,5	0,6
Yksityinen sektori	2,4	1,5		2,1	1,3
Sopimuspalkkaindeksi	1,8	0,8		1,4	0,7
Muut tekijät	0,6	0,7		0,7	0,6
Teollisuus	2,5	1,5		1,9	1,4
Sopimuspalkkaindeksi	1,7	0,7		1,2	0,6
Muut tekijät	0,8	0,8		0,7	0,8
Valtio	2,4	1,2		2,2	1,1
Sopimuspalkkaindeksi	1,8	0,7		1,9	0,5
Muut tekijät	0,6	0,5		0,3	0,6
Kunnat	2,2	0,9		2,3	1,1
Sopimuspalkkaindeksi	1,9	0,5		2,1	0,7
Muut tekijät	0,3	0,4		0,2	0,4

1) Säännöllisen ansion indeksi ei sisällä kertaeriä ja tulospalkkioita.

* Tulo- ja kustannuskehityksen selvitystoimikunnan arvio 19.12.2014

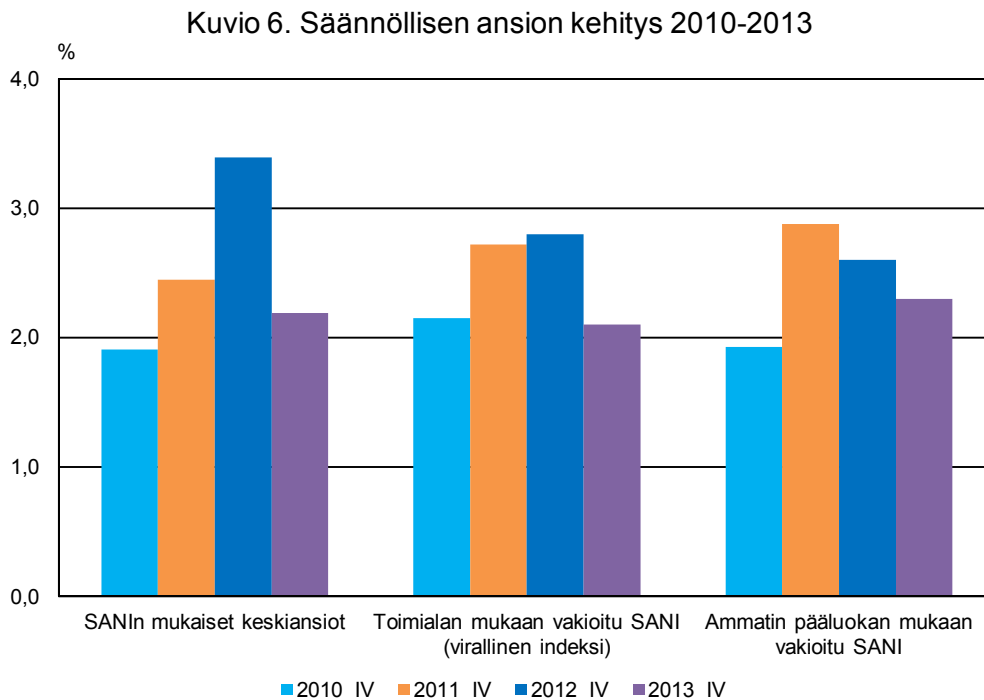
** Valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennuste 17.12.2014

Lähde: Tilastokeskus, ATI 2010=100, SANI 2010=100

Ansiokehitykseen vaikuttavat rakenteelliset tekijät

Finanssikriisin jälkeen Suomen talouden palveluvaltaistuminen on edennyt ja teollisuudesta on kadonnut kymmeniä tuhansia työpaikkoja. Samanaikaisesti väestön ikääntyminen on alkanut supistaa 15–64-vuotiaiden työikäisten lukumäärää. Käynnissä olevan rakennemuutoksen voidaan odottaa heijastuvan myös palkanmuodostukseen ja rakenteellisten tekijöiden merkitys ansiokehityksen seurannassa kasvaa. Ansiokehitystä voivat selittää muun muassa henkilöstön vaihtuvuus, toimialarakenteen, vaativuus- ja koulutustason, ikärakenteen, työtehtävien ja työajan muutokset. Lisäksi rakenteellisten tekijöiden vaikutusta voidaan tarkastella eri tasoilla kuten yritys-, toimiala-, sopimusala- ja sektoritasolla.

Kuviossa 6 on kuvattu yleisen ansiokehityksen vuosimuutoksia kolmella eri indikaattorilla: säännöllisen ansion indeksin mukaisilla keskiansioilla², toimialan mukaan vakioidulla SANI:lla eli virallisella indeksillä sekä ammatin pääluokan mukaan vakioidulla SANI:lla. Näiden muutosten tarkastelu havainnollistaa ammatti- ja toimialarakenteen vaikutuksia ansiokehitykseen vuosina 2010–2013. Kunkin vuoden kohdalla on kyse neljännen vuosineljänneksen ansioiden noususta edellisvuoden vastaavasta ajanjaksosta.

Vuonna 2010 toimialaranteen muutos hidasti ansioiden kehitystä, mutta ammattirakenteen muutos nopeutti sitä. Vuonna 2011 sekä toimiala- että ammattirakenteen muutos hidastivat ansioiden kehitystä. Vuonna 2012 toimialarakenteen muutos on nopeuttanut ansioiden kehitystä erityisen paljon, vaikka myös ammattirakenteen muutoksella oli vastaavansuuntainen vaikutus. Vuonna 2013 toimialarakenteen muutos nopeutti ansioiden kehitystä ja ammattirakenteen muutos puolestaan hidasti sitä.

² Keskiansiolla tarkoitetaan tässä keskiarvoa palkkatilastojen aineistosta.

3 Hinnat ja ostovoima

Hinnat

Vuoden 2014 kuluttajahintojen keskimääräiseksi vuosimuutokseksi eli inflaatioksi muodostuu noin 1,1 % kansallisella indeksillä mitattuna. Inflaatio hidastui vuoden alun noin puolesta-toista prosentista alle prosenttiin kesään mennessä, mutta syksyllä inflaatio on palannut yli prosenttiin. Vaimea talouskehitys on välittynyt hintaindeksiin muun muassa energiahyödykkeiden halpenemisen kautta ja viimeaikainen raakaöljyn hinnan merkittävä lasku näkynee vielä loppuvuoden inflaatiolukemissa. Lisäksi tuore-elintarvikkeiden pitkään jatkunut reipas hintojen nousu kääntyi vuoden alkupuoliskolla selvään laskuun vuodentakaiseen verrattuna. Toisaalta palveluiden hintakehityksessä ei ole ollut vielä havaittavissa hidastumisen merkkejä maltillisesta palkkaratkaisusta huolimatta. Syynä tähän on, että esimerkiksi vuokrat ovat jatkaneet tasaista nousuaan, terveyspalveluissa on ollut merkittäviä hinnankorotuksia ja laskussa olleet matkaviestinpalveluiden hinnat ovat kääntyneet aiemman kireän kilpailutilanteen hellittämisen myötä nousuun. Inflaatiota ovat pitäneet yllä myös vuoden alussa tehdyt välillisten verojen korotukset, joiden vaikutus vuoden 2014 inflaatioon on liki 0,5 prosenttiyksikköä.

Valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennusteen mukaan vuoden 2015 inflaatio jää noin 0,8 prosenttiin muun muassa raakaöljyn maailmanmarkkinahinnan viimeaikaisen laskun seurauksena. Matalaa inflaatiota tukee korkotason pysyminen ennätyksellisen matalalla, mikä näkyy selvästi asuntolainojen ja kulutusluottojen keskikoroissa. Lisäksi vuoden 2013 syksyllä säävutetun matalan palkkaratkaisun oletetaan hillitsevän hintojen nousua. Kotimaisen kysynnän kasvu jää vaisuksi työllisyystilanteen ja ostovoimakehityksen vuoksi. Vuoden 2015 alussa useita välillisiä veroja kiristetään jälleen. Kuluttajien käyttämän sähkön, liikenteen polttoaineiden ja lämmitysöljyn energiaverotusta kiristetään, samoin kuin tupakkaveroa. Lisäksi v. 2016 alussa voimaan astuvan ajoneuvoveron korotuksen vaikutus jakautuu veroteknisistä syistä puoliksi jo vuodelle 2015. Yhteensä näiden valtion toimenpiteiden arvioidaan nostavan koko vuoden 2015 keskimääräistä inflaatiota liki 0,4 prosenttiyksikköä.

Vuonna 2016 inflaatio kiihtyy noin 1,7 prosenttiin. Inflaatiopainetta tulee erityisesti raakaöljyn euromääräisen hinnan ennustetusta noususta, sillä euron dollarikurssin heikkenemisen odotetaan jatkuvan ja raakaöljyn dollarimääräisen maailmanmarkkinahinnan nousevan maltillisesti. Lisäksi tiedossa olevien veronkorotusten vaikutus on liki 0,2 prosenttiyksikköä v. 2016 inflaatioon.

Euroalueen yhdenmukaistetulla hintaindeksillä mitattuna Suomen kuluttajahinnat kohoavat kulu-vana vuonna noin 1,2 %. Suomen inflaatiovauhti v. 2014 on tuntuvasti euroalueen keskimääräistä vauhtia nopeampi, koska euroalueen keskimääräinen kuluttajahintojen nousu jää noin puoleen prosenttiin. Syinä Suomen euroaluetta nopeampaan inflaatioon ovat pääasiassa välillisen verotuksen kiristykset sekä vuokratason kohtuullisen ripeä nousu. Vuosina 2015 ja 2016 Suomen ja euroalueen inflaatiovauhtien ero odotetaan kuitenkin liki katoavan. Ennuste vuoden 2015 Suomen yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä mitatuksi inflaatioksi on 0,8 % ja vuonna 2016 vauhdin odotetaan kiihtyvän 1,6 prosenttiin.

Taulukko 3 Kuluttajahintaindeksi marraskuussa 2014

	2013/2012		11–2014/11–2013	
	Vuosi-inflaatio (%)	Vaikutus indeksiin (%-yks.)	Viim. 12 kk muutos (%)	Vaikutus indeksiin (%-yks.)
Kokonaisindeksi	1,5	1,5	1,0	1,0
Elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat	5,3	0,7	-0,4	-0,1
Alkoholijuomat ja tupakka	2,2	0,1	4,5	0,2
Vaatetus ja jalkineet	-1,2	-0,1	1,1	0,1
Asuminen, vesi, sähkö ja muut	0,3	0,1	1,6	0,3
Kalusteet, kodinkoneet, kodinhoito	1,5	0,1	0,5	0,0
Terveys	1,8	0,1	2,6	0,1
Liikenne	1,3	0,2	-1,1	-0,1
Viestintä	-6,7	-0,2	-1,0	0,0
Kulttuuri ja vapaa-aika	0,5	0,1	-0,2	0,0
Koulutus	2,8	0,0	7,1	0,0
Ravintolat ja hotellit	4,4	0,3	2,3	0,2
Muut tavarat ja palvelut	0,3	0,0	2,5	0,2

Lähde: Tilastokeskus

Palkansaajien ostovoima

Kaikkien palkansaajien yhteenlaskettu käytettävissä olevan reaalitytö eli ostovoima on heikentynyt vuodesta 2013 alkaen. Ostovoiman kehitys ei osoita kohenemisen merkkejä seuraavan kahden vuoden aikana. Joulukuussa julkaistun VM:n suhdanne-ennusteen mukaan talous kääntyy vuonna 2015 hienoiseen kasvuun viennin vetämänä, mutta elpymisen myönteiset vaikutukset ostovoimaan jäävät tuolloin vielä vähäisiksi. Palkansaajien yhteenlasketun ostovoiman arvioidaan edelleen supistuvan ennusteajanjakson aikana.

Työllisyys on avainasemassa niin ostovoiman kehityksen kuin koko kansantalouden vakaudenkin kannalta. Viennin kohenemisen vaikutukset näkyvät viiveellä työllisyydessä. Työvoiman kysynnässä tapahtuu hienoinen käänne myönteisempään suuntaan vuonna 2015 mutta taloudellisen aktiviteetin elpymisen vaikutukset näkyvät selvemmin vasta vuonna 2016. Lyhyellä aikavälillä talouden toimijoiden pessimistiset odotukset osaltaan hidastavat työllisyyden kohenemistä.

Julkisen velan määrä on viimeisen kuuden vuoden aikana lähes kaksinkertaistunut ja velka-suhteen nousu ei ole lyhyellä aikavälillä taittumassa. Velkaantumisen hillitsemiseksi ja valtion-talouden rahoitusaseman vahvistamiseksi vuoden 2014 alussa kiristettiin jälleen useita välillisiä veroja. Välillisen verotuksen kiristyminen aiheutti lähes 0,5 prosenttiyksikön nousupaineen vuoden 2014 inflaatioon. Toimenpiteet saavat jatkoa myös vuonna 2015, kun energiahyödykkeiden ja tupakkatuotteiden valmisteveroja korotetaan. Huolimatta välillisen verotuksen kiristymisestä kuluttajahintojen nousu jää totuttua hitaammaksi. Tähän vaikuttavat tavanomaista vaimeammin kehittyvä taloudellinen aktiviteetti ja energiatuotteiden hintojen aleneminen. Lähinnä poikkeuksellisen matalan inflaation ansiosta palkansaajien ostovoima säilyy vuonna 2015 edellisen vuoden tasolla. Vuosina 2015–2016 kuluttajahinnat nousevat keskimäärin 1,3 prosenttia vuodessa.

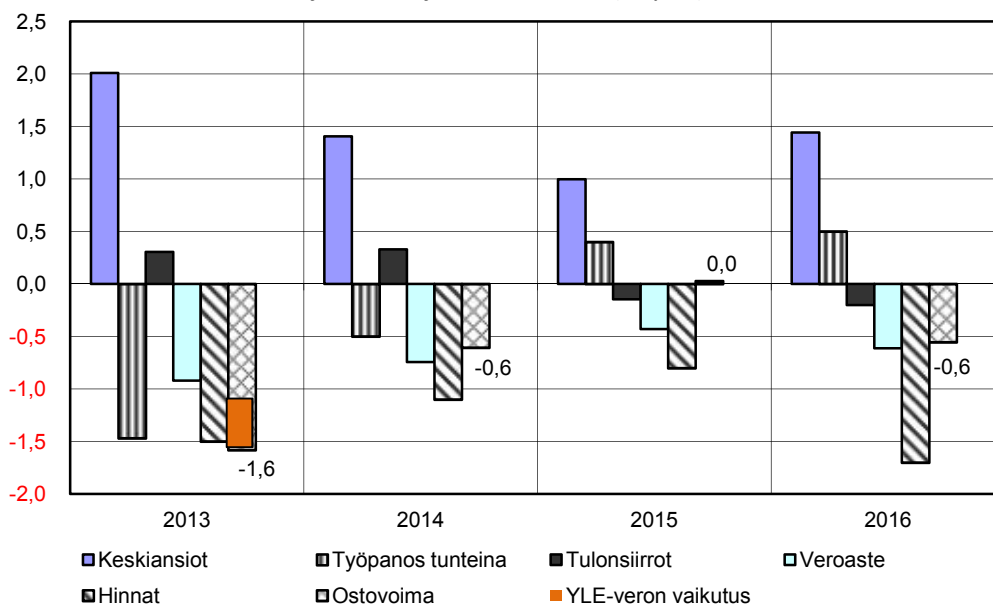
Suurin osa ansiotuloista maksetuista veroista on kunnallisveroja. Verottajalta saadun ennakkotiedon perusteella vuonna 2013 kunnallisveron tuotto oli 17,7 mrd. euroa. Vertailun vuoksi samaan aikaan valtionverotuksessa ansioveroista maksetun progressiivisen veron tuotto oli 5,6 mrd. euroa. Kuntien heikon taloudellisen tilanteen myötä keskimääräinen kunnallisveroaste on viime vuosina jatkuvasti noussut. Vuonna 2015 se ylittää 19,84 prosenttiin, mikä on 0,1 prosenttiyksikköä korkeampi verrattuna edelliseen vuoteen. Edellisvuoteen verrattuna kunnallisveroasteen nousu on kuitenkin hidastunut.

Valtion tuloverotuksen osalta pääministeri Stubbin hallitusohjelmassa päätettiin ansiotasotarkistuksesta kolmeen alimpaan tuloluokkaan vuodelle 2015. Muita voimaantuvia veroperustemuutoksia ovat työtulovähennyksen ja eläketulovähennyksen korottaminen sekä lapsivähennys. Pääministeri Stubbin hallitusohjelman kirjauksen perusteella on oletettu, että vuodelle 2016 valtion tuloveroasteikkoon ei tehdä tarkistusta hintojen tai ansiotason nousun johdosta. Palkansaajien veroasteeseen vaikuttavat lisäksi vakuutetun sosiaaliturvamaksut. Työttömyyden lisääntymisen seurauksena työttömyysvakuutusmaksu nousee vuonna 2015. Maksuun kohdistuva nousupaine ei kuitenkaan realisoidu täysimääräisesti, koska työttömyysvakuutusrahastot kattavat kasvaneita työttömyysmenoja velanotolla. Myös työeläkemaksu nousee vuonna 2015. Palkansaajien veroasteen arvioidaan nousevan seuraavan kahden vuoden aikana 0,7 prosenttiyksikköä valtion tuloverotuksen, kunnallisverojen ja sosiaaliturvamaksujen nousun yhteisvaikutuksena.

Palkkatulojen ja verotuksen lisäksi oheisessa taulukossa esitetystä laskelmasta otetaan huomioon työttömyysturvaan, lapsilisiin, asumistukeen, sairaanhoitokorvauksiin, sairausvakuutuspäivärahoihin, kunnalliseen toimeentulotukeen, vanhempainrahaan, hoitotukeen ja työterveyshuoltoon liittyvät tulonsiirrot. Palkansaajien osuus edellä mainituista tulonsiirroista vaihtelee tulolajeittain. Lapsilisiin ja työttömyysturvaan kohdistuvien menoleikkauksien seurauksena palkansaajien saamat tulonsiirrot supistuvat vuonna 2015. Työllisyystilanteen kohentuessa ja työttömyysasteen kääntyessä laskuun tulonsiirrot palkansaajille jatkavat supistumistaan myös vuonna 2016.

Euroopan komission mukaan Suomen kansantalouden makrokehityksen suurimmat ongelmat liittyvät heikkoon kilpailukykyyn ja vaatimattomaan kasvupotentiaaliin. Näiden tekijöiden vaikutukset näkyvät myös palkansaajien ostovoiman kehityksessä. Kilpailukykyyn vahvistaminen edellyttää työvoimakustannusten nousun hillitsemistä. Kasvupotentiaalin parantamisessa avainasemassa ovat puolestaan toimenpiteet joilla voidaan edistää talouden työvoimaresursien aiempaa laajamittaisempaa ja tehokkaampaa käyttöä. Näiden rakenteellisten uudistusten toteuttaminen yhdistettynä maltillisiin palkkaratkaisuihin tulevana vuosina voisi luoda edellytykset odotettua myönteisemmälle työllisyyskehitykselle ja myös ostovoiman kasvulle.

Kuvio 7. Palkansaajien yhteenlasketun ostovoiman muutos (%) ja osatekijöiden vaikutus (%-yks.)

Lähde: Tilastokeskus, ennuste VM:n kansantalousosasto (17.12.2014)

Taulukko 4 Kaikkien palkansaajien käytettävissä oleva reaalitytö

	2013*	2013*	2014**	2015**	2016**	
	milj. €	Muutos edellisestä vuodesta, %				
1. Keskiansiot		2,0	1,4	1,0	1,4	
2. Palkkasumma	81 697	0,5	0,9	1,4	1,9	
3. Tuloverot, lopullinen	25 204	2,6	2,6	2,3	3,3	
4. Palkkasumma tuloverojen jälkeen	56 493	-0,4	0,2	1,0	1,3	
5. Saadut tulonsiirrot tuloverojen jälkeen	3 888	4,6	5,3	-1,2	-1,7	
6. Työtulot tuloverojen ja tulonsiirtojen jälkeen	60 381	-0,1	0,5	0,8	1,1	
– josta YLE-veron osuus		-0,4	0,0	0,0	0,0	
7. Kuluttajahintaindeksi		1,5	1,1	0,8	1,7	
8. Palkansaajien käytettävissä oleva reaalitytö		-1,6	-0,6	0,0	-0,6	
9. Työlliset palkansaajat, tuhatta henkeä	2 200	-1,4	-0,4	0,1	0,3	
10. Käytettävissä oleva reaalitytö palkansaajaa kohti		-0,2	-0,2	0,0	-0,8	
11. Tehdyt työtunnit, milj. tuntia	3 471	-1,5	-0,5	0,4	0,5	
12. Käytettävissä oleva reaalitytö työtuntia kohti		-0,1	-0,1	-0,4	-1,0	

Lähde: Tilastokeskus, ennuste VM:n kansantalousosasto (17.12.2014)

4 Talouden kilpailukyky

Palkat, tuottavuus ja yksikkötyökustannukset Suomessa ja euroalueella

Suomen talouden heikosta kehityksestä huolimatta palkansaajakorvaukset³ palkansaajaa kohden kohosivat 2,0 % vuonna 2013, mikä oli 0,3 prosenttiyksikköä euroalueen keskimääräistä vauhtia nopeampaa. Tiedot ilmenevät taulukosta 5, jossa esitetään Suomen ja euroalueen tiedot työvoimakustannusten, tuottavuuden ja yksikkötyökustannusten kehityksestä vuosina 2010–2016.⁴ Ennustevuosien osalta tiedot ovat Euroopan komission marraskuun 2014 ennusteen mukaisia ja saattavat siten poiketa muista tämän raportin ennusteluvuista, jotka ovat VM:n kansantalousosaston joulukuun 2014 suhdanne-ennusteen mukaisia. Komission ennusteen mukaan Suomen palkansaajakorvausten kasvu palkansaajaa kohden hidastuu vuosina 2014–2016 noin puoleentoista prosenttiin, mikä on lähellä euroalueen keskiarvoa.

Taulukko 5 Koko talouden työvoimakustannukset työntekijää ja tuotettua yksikköä kohden euroalueella ja Suomessa.

Euroalue								Keskimäärin		Yhteensä	
	10	11	12	13	14e	15e	16e	99–13	14e–16e	99–13	14e–16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	1,9	2,1	1,7	1,7	1,5	1,5	1,7	2,3	1,6	41,2	4,8
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,1	-0,3	0,1	0,2	--	--	--	-0,1	--	-1,6	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	1,8	2,3	1,6	1,5	--	--	--	2,4	--	43,5	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	2,6	1,5	-0,2	0,3	0,4	0,6	0,9	0,6	0,6	9,9	1,8
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	-0,6	0,6	1,9	1,4	1,1	1,0	0,8	1,7	1,0	28,4	3,0

Suomi								Keskimäärin		Yhteensä	
	10	11	12	13	14e	15e	16e	99–13	14e–16e	99–13	14e–16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	2,2	3,6	2,8	2,0	1,6	1,5	1,6	3,0	1,6	56,5	4,8
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	-0,8	0,2	0,1	0,1	--	--	--	-0,2	--	-2,9	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	3,1	3,4	2,6	1,9	--	--	--	3,2	--	61,2	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	3,7	1,3	-2,3	0,3	0,1	0,4	0,6	0,9	0,4	14,5	1,1
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	-1,4	2,3	5,2	1,7	1,4	1,1	1,1	2,1	1,2	36,7	3,6

Työnantajan sotumaksujen vaikutus lasketaan työntekijäkohtaisten palkansaajakorvausten ja työntekijäkohtaisten palkkojen ja palkkioiden osamäärän avulla. Yksikkötyökustannukset lasketaan työntekijäkohtaisten palkansaajakorvausten ja työntekijäkohtaisen tuottavuuden osamäärän avulla.

Lähde: Eurostat, Tilastokeskus, Euroopan komission ennuste (marraskuu 2014)

Tuottavuus työntekijää kohden on kohonnut Suomessa rahaliiton aikana keskimäärin euroalueella nopeammin. Vuonna 2012 tuottavuus kuitenkin laski Suomessa 2,3 %, kun taas euroalueella kehitys ei ollut yhtä synkkää. Tuottavuuskehitys jatkui heikkona myös vuonna 2013, sillä kasvua kertyi sekä Suomessa että euroalueella vain 0,3 %. Komission ennusteessa euroalueen tuottavuuskehityksen odotetaan olevan maltillista, joskin aavistuksen kiihtyvää vuosina 2014–2016. Suomen kehityksen ennakoidaan jäävän jonkin verran euroalueen kehitystä heikommaksi ja selvästi vaisummaksi, kuin mihin 2000-luvun ensivuosisikymmenellä totuttiin.

3 Palkansaajakorvaukset käsittävät palkat ja palkkiot sekä työnantajan sosiaaliturvamaksut

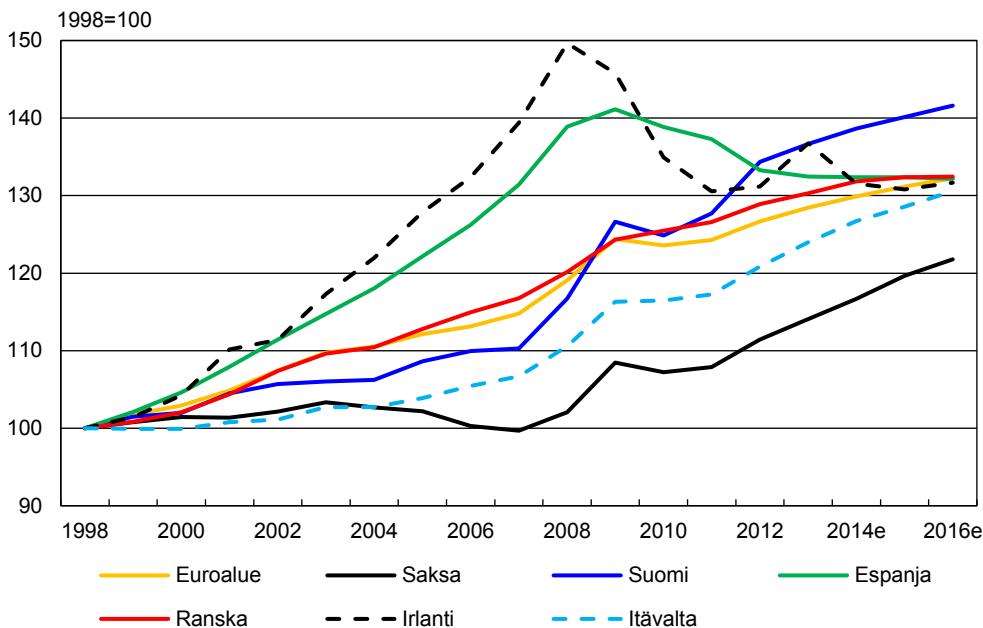
4 Liitteessä 3 vastaavat tiedot on esitetty myös valikoiduille joukolle muita euromaita.

Tuottavuuden heikkoon kehitykseen vaikuttaa yhtäältä heikko suhdannetilanne. Toisaalta syy on teollisuuden rakennemuutoksessa. Historiassa ripeän tuottavuuskasvun toimiala elektroniikkateollisuus on vähentänyt tuotantoaan Suomessa tuntuvasti viime vuosina. Sen tilalle ei kuitenkaan ole syntynyt uutta nopean tuottavuuden kasvun toimialaa eikä muiden toimialojen tuottavuuskehitys ole pystynyt kompensoimaan elektroniikkateollisuuden vaikutuksen hiipumista. Tämä kehitys johtaa siihen, että ainakin lähivuodet tuottavuuskasvu koko kansantaloudessa jää aiempaa hitaammaksi.

Palkansaajakohtaisten palkansaajakorvausten ja työntekijäkohtaisen tuottavuuden suhteen avulla voidaan laskea yleisin kustannuskilpailukyyn indikaattori eli nimelliset yksikkötyökustannukset. Kun tuottavuus kehittyy palkansaajakorvauksia nopeammin, yksikkötyökustannukset alenevat. Viime vuosina yksikkötyökustannukset ovat kohonneet Suomessa euroalueen keskimääräistä vauhtia nopeammin ja komission arvion mukaan näin käy myös vuosina 2014–2016. Hyvästä tuottavuuskehityksestä huolimatta yksikkötyökustannukset ovat yhteensä nousseet Suomessa rahaliiton aikana selvästi euroalueen keskiarvoa ripeämmin.

Euroopan komissio ennustaa vuosille 2014–2016 ripeämpää yksikkötyökustannusten kasvua kuin VM:n kansantalousosasto. Jo toteutunut kehitys erityisesti vuosina 2007–2013 viittaa kuitenkin Suomen kilpailukyyn heikentyneen suhteessa euroalueeseen. Tämän voi nähdä myös kuviosta 8, jossa esitetään koko talouden yksikkötyökustannusten kumulatiivinen kehitys euroalueella ja eräissä jäsenmaissa euroaikana, vuosina 1998–2016. Suomen yksikkötyökustannukset kasvoivat huomattavasti euroalueen keskiarvoa ripeämmin vuosina 2008–2009 ja siten niiden rahaliiton aikainen kumulatiivinen kasvu ylitti euroalueen keskiarvon vuonna 2009. Vuosina 2011–2013 ero euroalueen keskiarvoon kasvoi entisestään. Komission ennusteen mukaan Suomen yksikkötyökustannusten kasvu hidastuu tulevina vuosina, mutta pysyy edelleen aavistuksen euroalueen keskiarvon yläpuolella. Maltillisista palkkaratkaisuista huolimatta Suomen kustannuskilpailukyky ei siten ole kääntymässä paranevalle uralle suhteessa muuhun euroalueeseen.

Kuvio 8. Koko talouden yksikkötyökustannusten kehitys 1998–2016

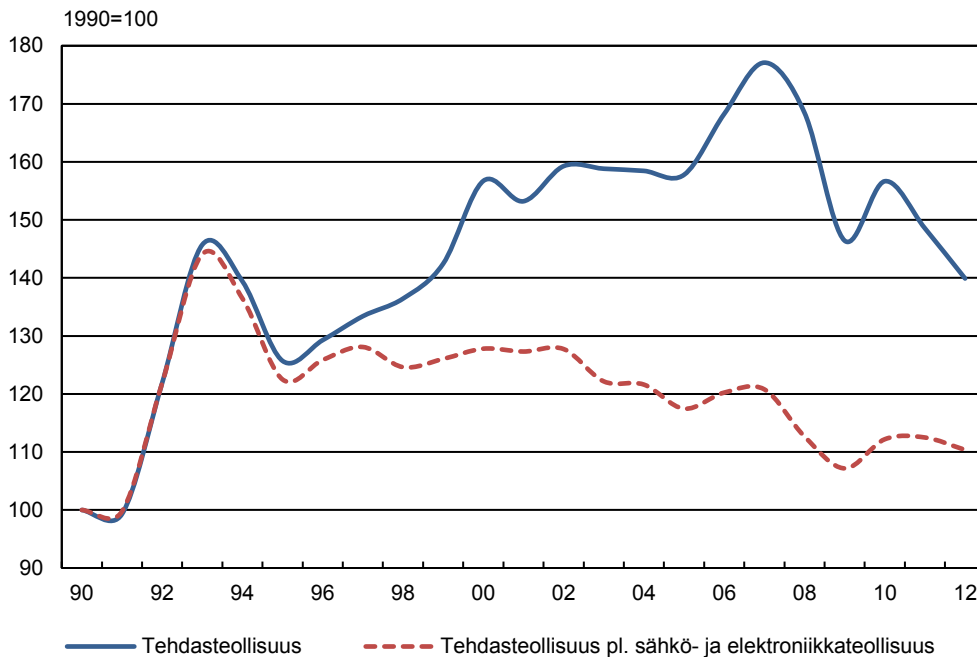

Kustannuskilpailukyky

Edellä esitetyn yksinkertaisen euroalueen yksikkötyökustannusvertailun jälkeen siirrytään kilpailukyyn arviointiin samassa valuutassa laskettujen suhteellisten yksikkötyökustannusten avulla. Tämä tehdasteollisuuden, eli kansainväliselle kilpailulle avoimen sektorin, kilpailukykyindikaattori huomioi sekä Suomelle relevanttien kilpailijamaiden kustannuskehityksen että valuuttakurssien vaikutukset.

Kuvio 9. Tehdasteollisuuden kilpailukykyindikaattori

Kilpailukyky paranee, kun käyrä nousee.

Lähde: BIS, The Conference Board, Euroopan komissio, OECD, Tilastokeskus, VM

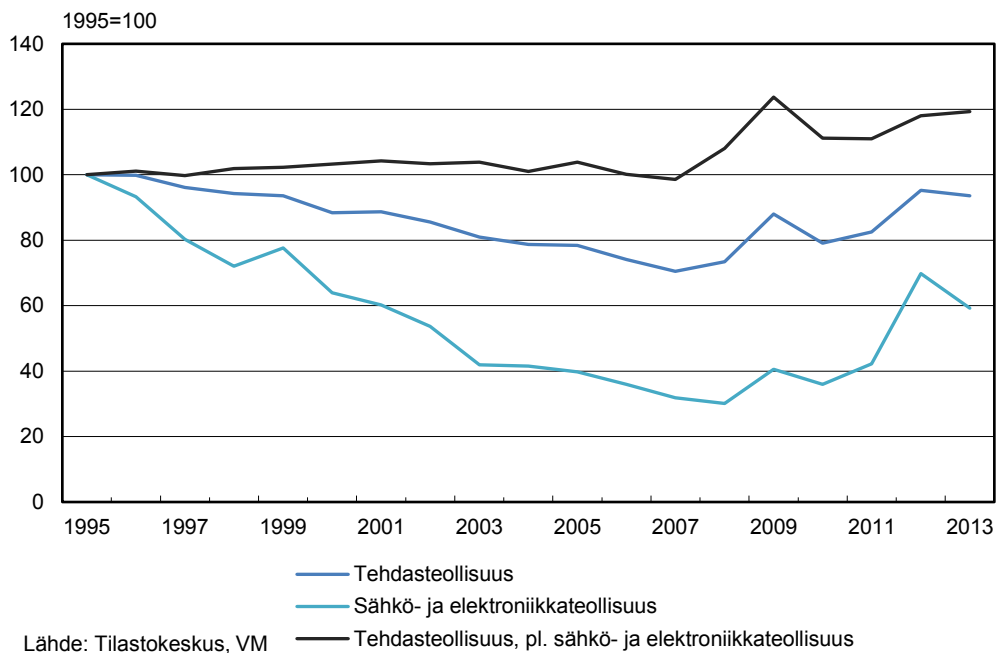
Kuviossa 9 esitetään yhteisessä valuutassa Suomen tehdasteollisuuden yksikkötyökustannusten kehitys suhteessa viidentoista kilpailijamaan ulkomaankauppapainoilla painotettuun kehitykseen⁵. Kuvioista nähdään, että tehdasteollisuuden kilpailukyky oli korkeimmillaan vuonna 2007 lähes yhtäjaksoisen ja pitkään jatkuneen myönteisen kehityksen seurauksena, mutta sen jälkeen tehdasteollisuuden kilpailukyky on heikentynyt huomattavasti. Erityisesti vuosina 2011–2012 tehdasteollisuuden kilpailukyky on jatkanut heikkenemistään, sillä Suomessa yksikkötyökustannukset ovat kääntyneet nousuun, samalla kun useimmat Suomen kilpailijamaista ovat pystyneet alentamaan niitä. Kuvioista voidaan havaita, että sähkö- ja elektroniikkateollisuuden merkitys Suomen kilpailukyyn paranemisessa on ollut huomattava 1990-luvun puolivälin jälkeen.

Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden vaikutusta teollisuuden yksikkötyökustannusten kehitykseen tarkastellaan myös kuviossa 10. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden nopea tuottavuuskehitys alensi alan yksikkötyökustannuksia lähes yhtäjaksoisesti vuoteen 2007 saakka. Samaan aikaan muun teollisuuden kuin sähkö- ja elektroniikkateollisuuden yksikkötyökustannukset pysyivät melko vakaina. Vuosina 1995–2007 teollisuuden yksikkötyökustannuskehitys näytti

⁵ Kuvion tietopohja ei ole päivittynyt edellisestä raportista, sillä The Conference Board ei ole julkaissut yksikkötyökustannusaineistoa vuoden 2013 tapaan joulukuun puolivälissä.

sähkö- ja elektroniikkateollisuuden menestyksen johdosta hyvin myönteiseltä, sillä yksikkötyökustannukset laskivat noin 30 prosentilla. Vuosina 2008–2009 finanssikriisiä seurannut syvä taantuma sekä palkansaajakorvausten ripeä kasvu nostivat teollisuuden yksikkötyökustannuksia tuntuvasti. Taantumasta toipuminen alensi yksikkötyökustannuksia vuonna 2010, mutta ne kohosivat ripeästi jälleen vuonna 2012. Sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa yksikkötyökustannukset kasvoivat vuosina 2008–2012 erittäin ripeästi, mikä on osaltaan vaikuttanut koko tehdasteollisuuden kohonneisiin yksikkötyökustannuksiin. Muun tehdasteollisuuden yksikkötyökustannukset ovat kuitenkin kasvaneet myös noin 20 % vuosina 2007–2013. Vuonna 2013 koko tehdasteollisuuden yksikkötyökustannukset laskivat hieman sähkö- ja elektroniikkateollisuuden kehityksessä tapahtuneen käänteen ansiosta.

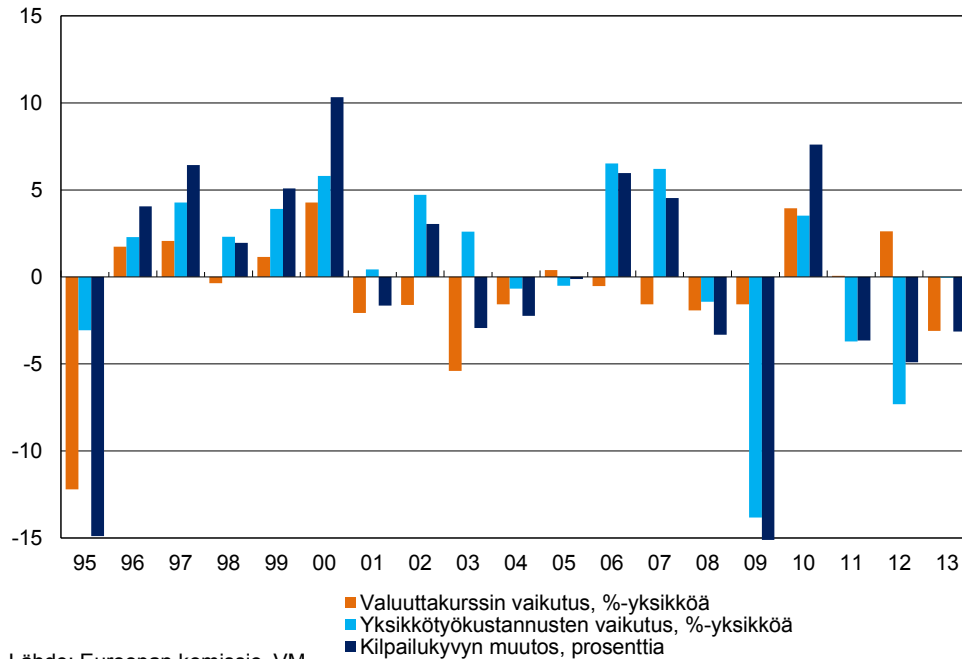
Kuvio 10. Tehdasteollisuuden yksikkötyökustannusten kehitys 1995-2013

Kuviossa 11 tarkastellaan edelleen kilpailukykyä tehdasteollisuuden suhteellisilla yksikkötyökustannuksilla mitattuna, nyt Euroopan komission Suomelle laskeman indikaattorin avulla. Pienet erot kuvion 11 ja kuvion 9 vastaavan indikaattorin välillä syntyvät eroista mm. viitemaaryhmän koostumuksessa ja kauppapainoissa sekä perusvuoden valinnassa. Kuvion 11 komission kilpailukyky-indikaattorin osoittama muutos kilpailukyvyssä jaetaan tässä ulkomaankauppapainoilla painotetun valuuttakurssin ja yksikkötyökustannusten muutosten vaikutuksiin. Näin voidaan tarkemmin eritellä kilpailukyvyyn paranemiseen tai heikkenemiseen vaikuttaneita tekijöitä. Kuviossa vaaleansininen pylväs kuvaa yksikkötyökustannusten suhteellisen muutoksen vaikutusta kilpailukykyyn. Esimerkiksi vuonna 2007 pylväs asteikon positiivisella puolella osoittaa yksikkötyökustannusten nousseen Suomessa kilpailijamaita maltillisemmin, mikä on tukenut kilpailukyvyyn myönteistä kehittymistä. Samana vuonna euron ulkoinen arvo kuitenkin vahvistui, mikä puolestaan laski suomalaisten tuotteiden kilpailukykyä. Valuuttakurssien muutosten vaikutusta kuvataan oranssilla pylväällä (vuonna 2007 oranssi pylväs asteikon negatiivisella puolella). Kilpailukyvyyn muutos yhteensä summautuu valuuttakurssin ja yksikkötyökustannusten vaikutuksista ja sitä kuvataan tummalla pylväällä. Tumma pylväs asteikon positiivisella puolella osoittaa siis kilpailukyvyyn kohenemistä.

Kuten edellä kuviossa 9, myös komission tarkastelemassa 37 maan joukossa Suomen tehdasteollisuuden kilpailukyky on heikentynyt vuosina 2011–2013. Kuvion 11 perusteella kilpailukyvyyn heikkeneminen vuonna 2013 johtui liki kokonaan valuuttakurssimuutoksista, sillä yksikkötyökustannusten kasvun negatiivinen vaikutus jäi hyvin pieneksi toisin kuin vuosina 2011–2012.

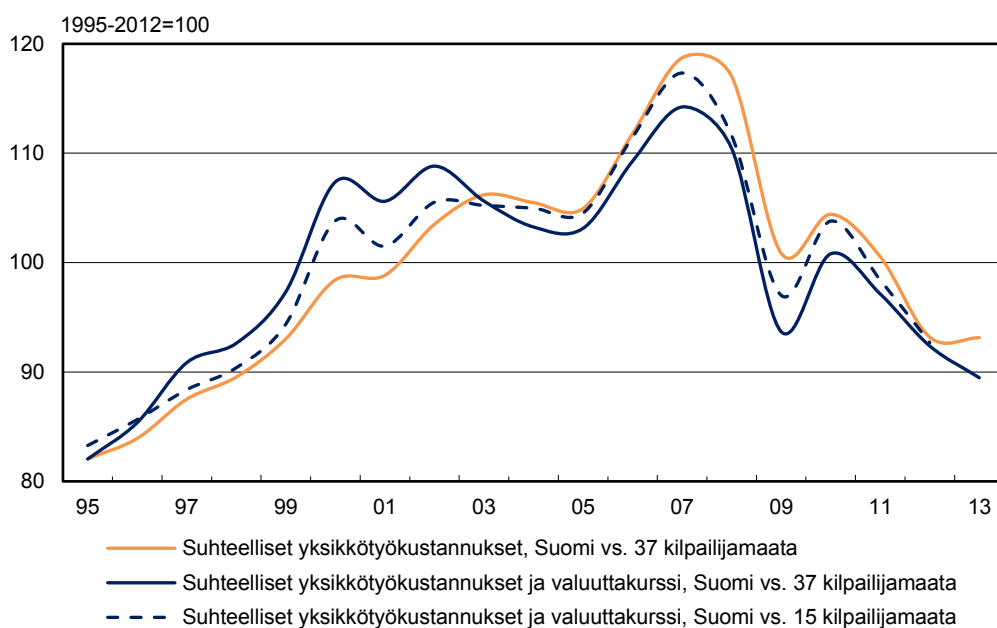
Kuvio 11. Tehdasteollisuuden kilpailukykyindikaattori

Toimikunnan perinteistä indikaattoria (kuvio 9) voidaan vertailla komission laskemaan indikaattoriin (kuvion 11 tummansininen pylväs) muodostamalla indeksisarja komission yhteisessä valuutassa mitattujen suhteellisten yksikkötyökustannusten vuosimuutoksista. Vertailun helpottamiseksi molemmat indeksisarjat on suhteutettu pitkän aikavälin keskiarvoonsa samalla aikaperiodilla. Kuviossa 12 tehdasteollisuuden kilpailukykyindeksit on piirretty samaan kuvioon vuosina 1995–2013. Lisäksi kuvioon on piirretty pelkästään yksikkötyökustannusten vaikutuksen huomioiva kilpailukykyindikaattori (kuvion 11 vaaleansininen pylväs), joka on myös indeksoitu edellä kuvatulla tavalla.

Kuviosta 12 huomataan, että eri indikaattorit antavat hyvin samanlaisen kuvan tehdasteollisuuden kilpailukyvyyn kehittymisestä. Näin pitääkin olla, koska tarkoitus on mitata samaa ilmiötä ja indikaattorit poikkeavat toisistaan ainoastaan vertailumaajoukon ja käytettyjen kauppapainojen osalta. Samassa valuutassa mitattuihin suhteellisiin yksikkötyökustannuksiin perustuvat sarjat kulkevat lähes identtisesti ja kaikki kolme sarjaa sijoittavat kilpailukyvyyn huipun vuoteen 2007. Kaikkien indikaattoreiden perusteella näyttää myös siltä, että tehdasteollisuuden kilpailukyky on heikentynyt vuosina 2011–2013 selvästi vuosien 1995–2012 keskiarvon alapuolelle (kuvio 12). Valuuttakurssimuutokset huomioivien indikaattoreiden mukaan vuonna 2013 tehdasteollisuuden suhteellinen kilpailukyky jatkoi heikkenemistään, vaikka pelkillä yksikkötyökustannuksilla mitaten, heikkeneminen pysähtyi.

Kuvio 12. Tehdasteollisuuden kilpailukykyindikaattoreita

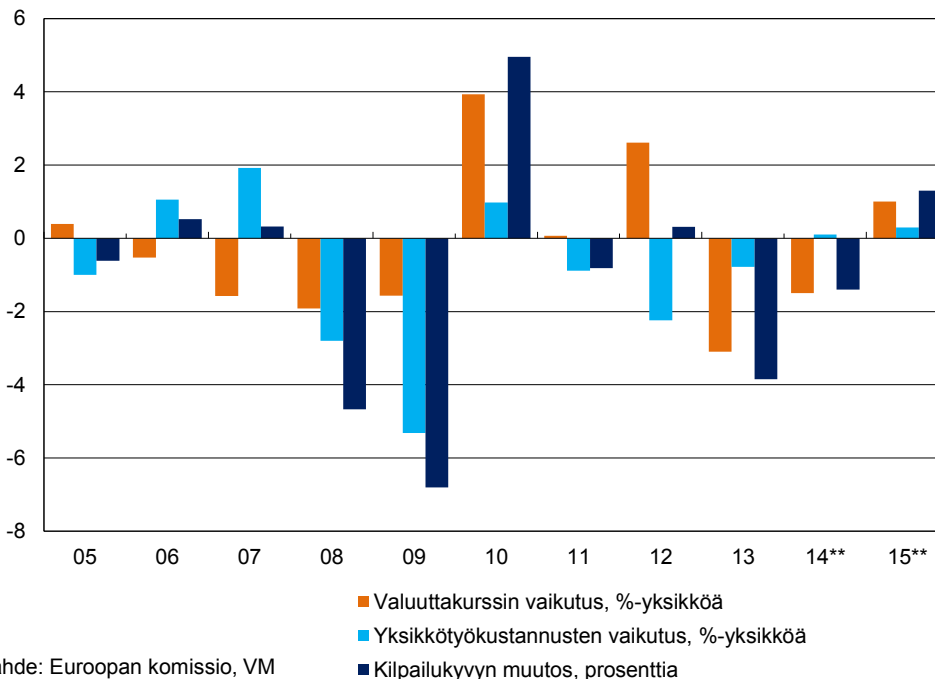

Lähde: Euroopan komissio, VM

Vastaava kilpailukykyyn erittely voidaan luonnollisesti ulottaa myös koko talouden tasolle. Suljetun sektorin kustannuskehitys nimittäin vaikuttaa välillisesti avoimen sektorin kilpailukykyyn, sillä avoin sektori käyttää esimerkiksi suljetun sektorin asiantuntijapalveluja. Kuvio 13 kuvaa koko talouden kilpailukykyyn kehitystä vuosina 2005–2015. Kuviossa on jaettu Euroopan komission Suomelle laskema koko talouden kilpailukykyindikaattori komponentteihinsa, suhteellisiin yksikkötyökustannuksiin ja valuuttakurssiin, samalla tavalla kuin edellä tehdasteollisuuden tapauksessa.

Kuviosta nähdään, että koko talouden kilpailukyky on kohentunut merkittävästi viimeksi vain vuonna 2010, jolloin talous toipui finanssikriisin jälkeisestä taantumasta, mutta tuolloinkin valuuttakurssin muutoksella oli tuntuva vaikutus kilpailukykyyn kohenemiseen. Vuonna 2013 valuuttakurssi oli pääasiallinen syy kilpailukykyyn heikkenemiseen, vaikka myös yksikkötyökustannusten kasvulla oli vaikutusta. Vuonna 2014 kilpailukykyyn ennakoidaan heikenneen valuuttakurssin vaikutuksesta, vaikka euro onkin heikentynyt vuoden toisella puoliskolla. Sen sijaan vuonna 2015 kilpailukykyyn ennustetaan paranevan valuuttakurssikehityksen ansiosta.

Kuvio 13. Koko talouden kilpailukykyindikaattori

Muut koko talouden kilpailukyvyyn indikaattorit

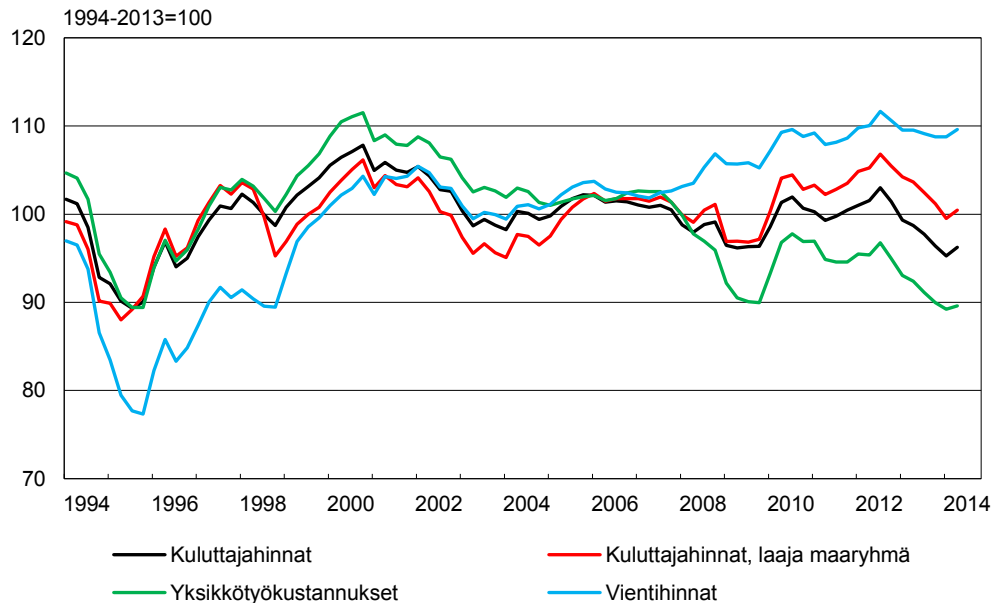
Yksikkötyökustannuksia on käytetty yleisimmin kilpailukyvyyn mittarina, koska niiden on perinteisesti katsottu heijastavan parhaiten eroja eri maiden tuottavuus- ja kustannuskehityksessä. Kuviossa 14 esitetään muita suhteellisen kustannustason mittareita, kuten suhteellisia kuluttajahintoja ja suhteellisia vientihintoja. Näitä tietoja ei ole saatavilla pelkästään tehdasteollisuuden osalta, joten tarkastelussa on tyydyttävä koko taloutta kuvaaviin indikaattoreihin.

Vuosina 2011–2012 koko talouden indikaattorit ovat osoittaneet kilpailukyvyyn myönteistä kehittymistä, mutta vuoden 2012 lopulta alkaen indikaattorit osoittavan kilpailukyvyyn heikentyneen. On syytä muistaa, että nämä indikaattorit sisältävät valuuttakurssin muutoksen vaikutuksen, ja vuosina 2011–2012 se on tukenut Suomen kilpailukyvyyn myönteistä kehitystä ja heikentänyt sitä puolestaan vuonna 2013. Vuoden 2014 kahden ensimmäisen neljänneksen tietojen perusteella heikkeneminen näyttäisi pysähtyneen. Kuluttajahinnoilla deflatoitu efektiivinen valuuttakurssi on puolestaan hintakehityksen indikaattori, joka kilpailukyvyyn näkökulmasta palautuu ostovoima-ajatteluun. Tämä indikaattori (musta käyrä) on laskenut hieman pitkän aikavälin keskiarvonsa alapuolelle. Jos kuluttajahintoja verrataan laajaan 41 maan ryhmään (punainen käyrä), kehittyvien talouksien nopeamman kustannusten nousun rinnalla Suomen kuluttajahintojen nousu jää suhteellisesti hitaammaksi. Yksikkötyökustannusten (vihreä käyrä) avulla tarkasteltu koko talouden kilpailukyky on ollut pitkän aikavälin keskiarvon alapuolella viime vuodet, ja se on heikentynyt edelleen vuonna 2013.

Vientihinnoilla deflatoitu indikaattori (sininen käyrä) antaa varsin erilaisen kuvan Suomen kilpailukyvyyn kehityksestä kuin muut indikaattorit. Se kuvaa sitä, että Suomen vientihinnat ovat laskeneet suhteessa vertailuryhmään. Indikaattorin mukaan Suomen kilpailukyky on vientihintojen laskun mukana parantunut 2000-luvun alkupuolelta lähtien. Vaikka Suomen suhteellisten vientihintojen lasku kiistatta tekee niistä houkuttelevampia maailmanmarkkinoilla ja parantaa

niiden kilpailukykyä tässä mielessä. Suomalainen vientiyritys tai palkansaaja ei tästä hyödy, sillä positiivisen tuottavuuskehityksen hyödyt ovat valuneet ulkomaille halvempien tuotteiden muodossa. Tämä on seurausta siitä, että Suomessa tuotetaan tuotteita, joissa on alhainen arvonlisäys ja kova kansainvälinen kilpailu. Vientiteollisuuden näkökulmasta indikaattorit näyttävät osoittavan, että vuodesta 2000 alkaen sen myyntihinnat (sininen käyrä) ovat laskeneet samalla kun yksikkötyökustannukset (vihreä käyrä) ovat nousseet. Kun myös tuontihinnat ovat samalla ajanjaksolla nousseet, tämä heikentää suoraan vientiteollisuuden kannattavuutta.

Kuvio 14. Koko talouden kilpailukykyindikaattoreita

Lähde: Euroopan komissio, VM

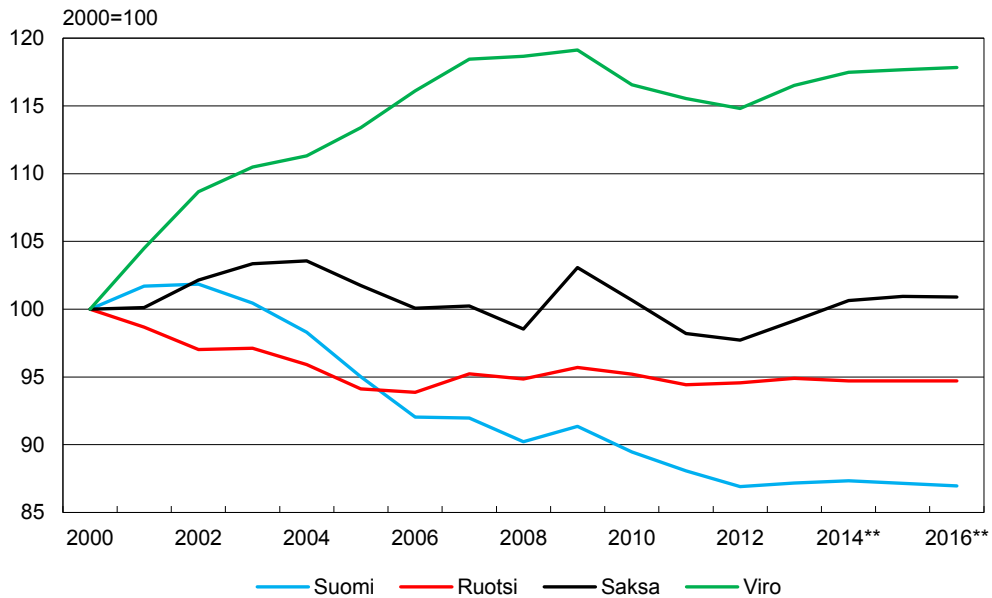
Kilpailukyky ja tulonmuodostus

Kilpailukykyä voidaan tarkastella myös suhteellista kustannustasoa mittaavia indikaattoreita laajemmin, kykenä kerryttää talouskasvua. Koko talouden tasolla hyvä kilpailukyky heijastuu yritysten kannattavuuteen, myönteiseen talouskasvuun ja materiaaliseen hyvinvointiin. Yrityksissä kannattavuutta ja kilpailukykyä määrittää keskeisesti tuottavuuden kehitys. Muita vaikuttavia tekijöitä työvoimakustannusten ohella ovat yritysten omien lopputuotteiden ja palveluiden myyntihinta. Lisäksi merkitystä on välituotepanosten, kuten raaka-aineiden, energian, vuokrien ja yritysten käyttämien palveluiden, hintakehityksellä. Seuraavassa tarkastellaan keskeisiä kehityssuuntia suomalaisten tuotteiden ja palveluiden hintakehityksestä sekä välituotteiden roolista.

Vaihtosuhteen kehitys vaikuttaa yritysten kilpailukykyyn ja kannattavuuteen vientiyritysten tuotteiden ja palveluiden hintakehityksen ja ulkomailta ostettujen välipanosten luomien kustannuspaineiden kautta. Vaihtosuhte kuviossa 15 kuvaa Suomesta vietyjen tavaroiden ja palveluiden ja Suomeen tuotujen tavaroiden ja palveluiden hintojen kehitystä kansantalouden tilinpidossa. Suomen vaihtosuhte on heikentynyt merkittävästi 2000-luvulla. Erityisesti kallistuva energia on heikentänyt vaihtosuhteen kehitystä, sillä energiahyödykkeiden osuus on selvästi suurempi tuonnista kuin viennistä. Toisaalta Suomelle tärkeiden elektroniikkatuotteiden ja metsäteollisuuden tuotteiden hinnat ovat laskeneet maailmanmarkkinoilla. Viime vuosina elektro-

niikkatuotteiden osuus koko tavaraviennistä on kuitenkin laskenut merkittävästi 2000-luvun alkuvuosien huippuluvuista, joten Suomen vientihinnat kehittyvät positiivisemmin tulevaisuudessa ja vuoden 2013 tietojen perusteella vaihtosuhteen heikkeneminen onkin pysähtynyt. Ennusteet kuviossa 15 vuosille 2014–2016 ovat Euroopan komission joulukuun ennusteesta.

Kuvio 15. Vaihtosuhte

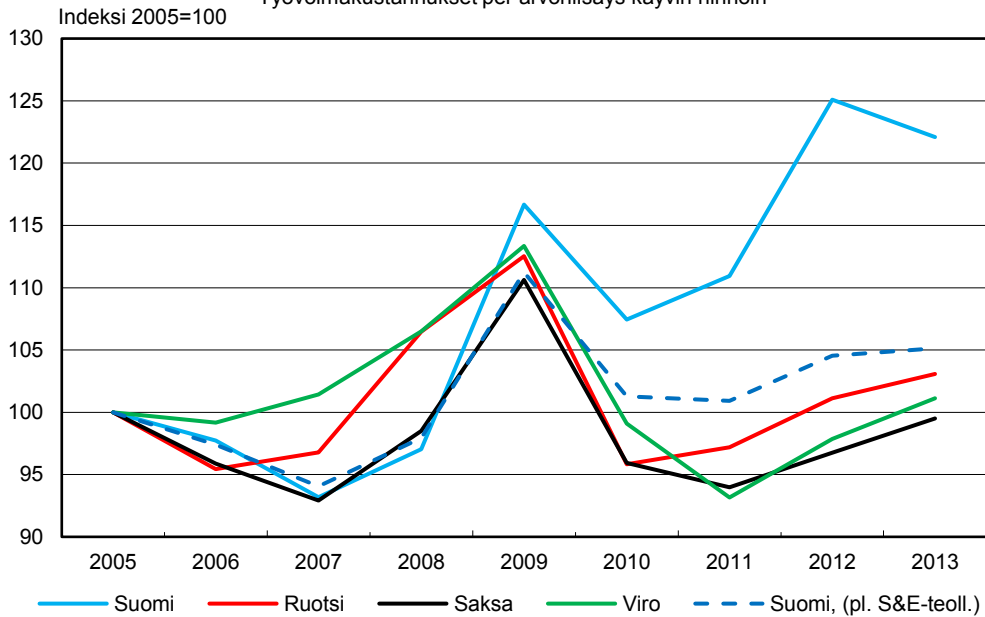
Lähde: Eurostat, ennuste Euroopan komissio

Tuonti- ja vientihintojen kehityksen vaikutusta yritysten kannattavuuteen ja palkanmaksuvaraan voidaan tarkastella reaalisilla yksikkötyökustannuksilla, jossa työvoimakustannusten kehitystä verrataan *euromääräiseen* arvonlisäykseen (kuvio 16). Tämän luvun alussa esitetty nimellisten yksikkötyökustannusten tarkastelu ei huomioi vaihtosuhteen heikkenemisen vaikutusta, sillä työvoimakustannukset suhteutetaan siinä tuotannon *määrälliseen* kehitykseen. Reaalisilla yksikkötyökustannuksilla⁶ tarkasteltuna, Suomen tehdasteollisuuden kustannuskilpailukyky suhteessa muihin maihin näyttää heikentyneen vielä enemmän kuin nimellisillä yksikkötyökustannuksilla mitattuna vuodesta 2009 alkaen. Tähän on syynä erityisesti sähkö- ja elektroniikkateollisuuden arvonlisäyksen romahdus, sillä muun tehdasteollisuuden reaalisten yksikkötyökustannusten kasvu on ollut huomattavasti maltillisempaa, vaikka sekin on toki ollut vertailumaita nopeampaa. Vuonna 2013 kehitys näyttää kuitenkin tasaantuneen ja reaaliset yksikkötyökustannukset ovat kasvaneet Suomen tehdasteollisuudessa (pl. sähkö- ja elektroniikkateollisuus) aavistuksen kilpailijamaita hitaammin.

6 Työvoimakustannukset per arvonlisäyskäyvin hinnoin.

Kuvio 16. Reaaliset yksikkötyökustannukset tehdasteollisuudessa

Työvoimakustannukset per arvonlisäys käyvin hinnoin

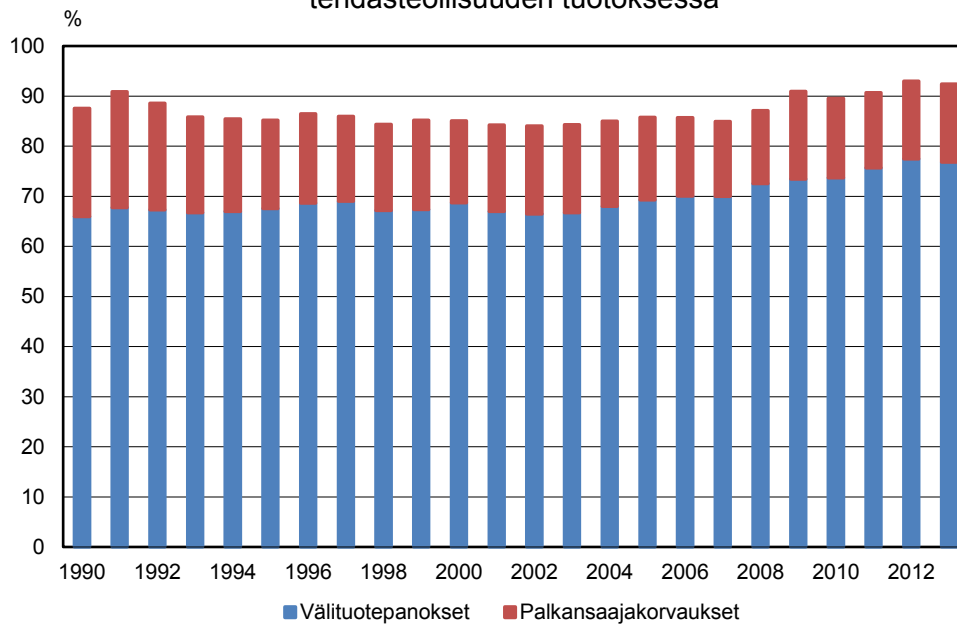
Yksityisellä palvelusektorilla eli muilla kuin alkutuotannon, laajan teollisuuden ja rakentamisen toimialoilla tai julkisella sektorilla, sen sijaan reaaliset yksikkötyökustannukset ovat kehittyneet vuoden 2005 jälkeen likimain samaa tahtia kilpailijamaiden, mm. Ruotsin ja Saksan, kanssa. Suomessa yksityisen palvelusektorin reaaliset yksikkötyökustannukset olivat vuonna 2013 reilut viisi prosenttia, Saksassa noin seitsemän prosenttia ja Ruotsissa alle prosentin korkeammalla tasolla kuin vuonna 2005.

Välipanokustannusten huomioiminen kilpailukyvyn osatekijänä on entistä tärkeämpää, sillä niiden osuus teollisuusmaiden välisessä kaupassa vaihdettavien tuotteiden tuotantokustannuksista on pitkällä aikavälillä kasvanut. Myös Suomessa välituotepanosten osuus on kasvanut ja työvoimakustannusten osuus pienentynyt (kuviot 16 ja 17). Suomen tehdasteollisuudessa välituotepanosten osuus tuotoksen (myynnin) arvosta oli liki 77 % vuonna 2013. Ulkomailta ostettujen välipanosten kallistuminen on yksi vaihtosuhtekehitykseen vaikuttava tekijä. Välituotepanoksista huomattavan suuri osa on kuitenkin kotimaisia. Tehdasteollisuudessa noin 60 % välituotekäytöstä on kotimaista⁷. Välituotekustannukset vaikuttavat siten yritysten kannattavuuteen ja kilpailukykyyn paitsi tuontien ja raaka-ainehintojen kautta, myös esimerkiksi vuokrien ja liikkeenjohdon palvelujen hintakehityksen välityksellä.

⁷ Laskelma on tehty valtiovarainministeriön kansantalousosastolla perustuen kansantalouden tilinpidon tarjonta- ja käyttötaulukoihin.

Kuvio 17. Palkansaajakorvaukset ja välituotepanokset
tehdasteollisuuden tuotoksessa

Lähde: Tilastokeskus, VM

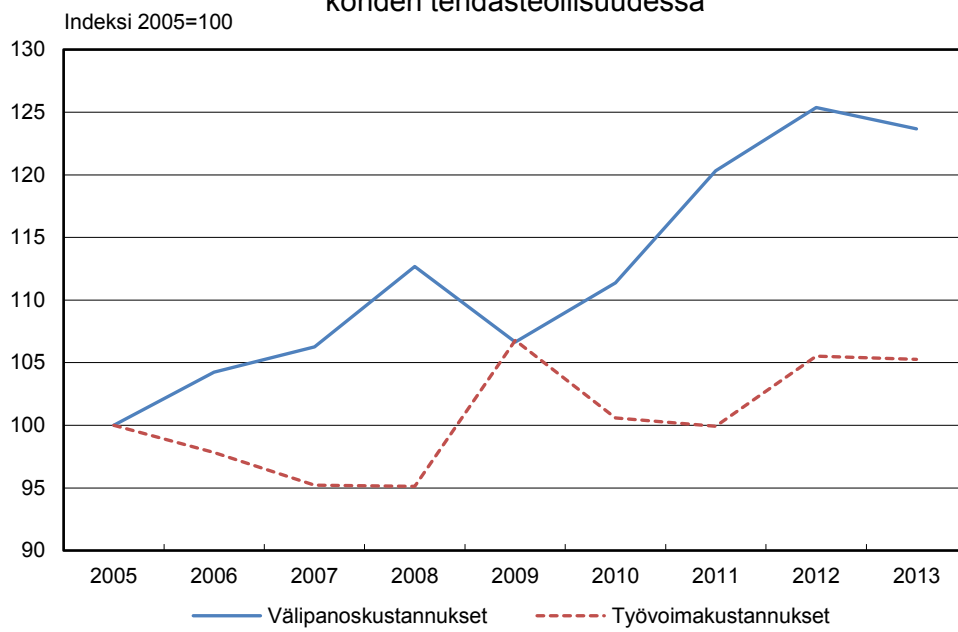
Tehdasteollisuuden työvoimakustannukset ovat nousseet 2000-luvulla tuotoksen hintaa nopeammin paitsi vuosina 2008 ja 2010–2011. Myös välipanosten hinnat ovat pääosin nousseet tuotoksen hintaa nopeammin. Tehdasteollisuuden markkinatuotoksen hinta on noussut 2000-luvulla keskimäärin 0,7 %, suorat työvoimakustannukset⁸ 2,7 % ja välipanosten hinnat 1,8 %. Välituotepanosten luomia kustannuspaineita voidaan myös tarkastella mittaamalla, kuinka paljon yhden tuotteen valmistamisesta syntyy välituote- ja työvoimakustannuksia⁹ (kuvio 18). Näin tarkasteluna Suomen tehdasteollisuudessa kustannuspaineet ovat viime vuosina tulleet enemmän välituotteiden kuin suorien työvoimakustannusten suunnasta. Erityisesti vuosina 2010 ja 2011 yritysten kustannuspaineet tulivat välipanosten puolelta. Vuosina 2012–2013 kustannuspaineet ovat kasvaneet liki yhtä lailla työvoiman ja välipanosten osalta. Tässä yhteydessä on huomattava, että välituotepanokset sisältävät melko paljon epäsuoria työvoimakustannuksia, joita voidaan arvioida tarkastelemalla eri tuotteiden palkkasisältöä. Näin arvioiden, tehdasteollisuuden kotimaisista välituotepanoksista miltei 40 % on palkkoja¹⁰.

8 Palkansaajakorvaukset per palkansaajien työtunnit.

9 Välipanostekustannus (käyvin hinnoin) jaettuna tuotoksen määrällä (kiintein hinnoin).

10 Laskelma on tehty valtiovarainministeriön kansantalousosastolla perustuen kansantalouden tilinpidon tarjonta- ja käyttötaulukoihin.

Kuvio 18. Välipanokustannus ja työvoimakustannus tuotosyksikköä kohden tehdasteollisuudessa

Lähde: Tilastokeskus, VM

LIITTEET

Liite 1 Muutoksia veroissa ja etuuksissa

Seuraavassa on luettelomaisesti tiivistetty ne veroja ja sosiaalietuuksia koskevat muutokset, jotka vaikuttavat tässä raportissa tarkasteltuihin tuloihin ja kustannuksiin lähivuosina. Ne on jaettu ansiotuloista kannettaviin veroihin, jotka vaikuttavat suoraan käytettävissä oleviin nettotuloihin sekä välilliseen verotukseen, joka kuluttajahintojen kautta niin ikään vaikuttaa ostovoimakehitykseen. Lisäksi luettelo sisältää sosiaalietuuksia ja yritysten veroja koskevat muutokset.

Ansiotuloista kannettavat verot

- Tuloveroasteikon 1,5 prosentin tarkistus 2014 (pl. ylin tulo raja)
- Tuloveroasteikkoihin täysimääräiset ansiotaso- ja inflaatiotarkistukset kolmeen alimpaan tuloluokkaan v. 2015 ja jäädytys siirretään v. 2016.
- Lapsiperheille suunnattu verovähennys v. 2015.
- Työtulo- sekä perusvähennyksen korotus (korotettu jo aikaisemmin, lisäkorotukset 2014 alusta), lisäkorotus v. 2015
- Kotitalousvähennyksen korotus 2014
- Uusi tuloluokka valtioverotuksessa yli 100 000 euron ansiotuloille vuosina 2013–2015, alennetaan 90 000 euroon v. ja jatketaan vuoteen 2018 saakka.
- työmatkakulujen vähennysoikeuden kaventaminen nostamalla työmatkakustannusten omavastuuosuus 750 euroon v. 2015
- Keskimääräisen kunnallisveron kiristyminen 0,36 prosenttiyksikköä v. 2014 ja 0,1 prosenttiyksikköä v. 2015
- Osinkoverotuksen kiristäminen v. 2014
- Pääomatulojen ylemmän verokannan tulo rajan laskeminen 30 000 euroon ja ylemmän verokannan korotus 33 prosenttiin v. 2015
- Opintolainan korkovähennysoikeus poistetaan v. 2015
- Asuntolainan korkovähennysoikeuden asteittainen rajaaminen 50 prosenttiin v. 2018 mennessä
- Perintö- ja lahjaverotuksen kiristys korottamalla asteikkojen kaikkia rajaveroprosentteja yhdellä prosenttiyksiköllä ja yli miljoonan euron lahja- ja perintöosuuksien veroluokka pysyväksi v. 2016
- Kiinteistöverotuksen tasokorotus mm. verotusarvoja päivittämällä ja rajoittamalla ikäalennusten maksimimäärää v. 2014
- Yleisen kiinteistöveron sekä vakituisten asuinrakennusten kiinteistöveron laissa säädettyjen ala- ja ylärajojen korotus v. 2015

Välillisesti kannettavat verot

- Liikennepolttoaineverojen korotukset v. 2014 ja v. 2015.
- Lämmitys- ja työkonepolttoaineiden hiilidioksidiveron korotus v. 2015
- Polttoturpeen verotuksen keventäminen aiemmin aiotun korotuksen sijaan v. 2015.
- Virvoitusjuomaveron korotus v. 2014
- Alkoholiverotuksen kiristys v. 2014
- Tupakkaverotuksen kiristys v. 2014 ja v. 2015

- Ajoneuvoverotuksen kiristys v. 2016
- Sähkövero I:n korotus v. 2014 ja v. 2015
- Muuttoautojen verotuen poistaminen v. 2015

Yritysverotus

- Yhteisöverokannan alentaminen 20,0 prosenttiin v. 2014
- T&K-verokannustin, jonka kautta yrityksille hyvitetään yhteisöverosta T&K-henkilöstön palkkakustannuksia vuosina 2013–2014 (aiemmin v. 2015 asti)
- Tuotannollisiin investointeihin sovelletaan korotettuja poisto-oikeuksia 2013–2016
- Edustusmenojen vähennysoikeuden poisto v. 2014 ja palautus v. 2015
- Väylämaksut puolitetaan ja tavaraliikenteen ratavero poistetaan vuosiksi 2015–2017
- Kaivostoiminnan energiaverotuet poistetaan, aiemmin verovapaa nestekaasu säädetään verolliseksi ja taksien (pl. erityisvarustellut taksit) autoveroaalennuksesta luovutaan v. 2015
- Sijoitustoiminnan verohuojennus ns. businessenkelivähennys vuosiksi 2013–2015
- Konesalien sähköveron alennus v. 2014

Etuudet

- Työttömyysturvaan 300 euron suojaosa ja työttömyyspäivärahan omavastuuajan lyhentäminen seitsemästä päivästä viiteen päivään v. 2014
- Alle kolmen vuoden työhistorian omaavien ansiopäivärahakauden enimmäiskesto aika lyhenee 400 päivään, työssäoloa lyhenee 34 viikosta 26 viikkoon ja työllistymistä edistävästä aktiivitoimenpiteistä kieltäytyminen 250 ensimmäisen työttömyyspäivän aikana lyhentää päivärahakautta 100 päivällä. Ansiopäivärahan korvaustasoja vähennetään ja työllistymistä edistäviin aktiivitoimenpiteisiin osallistuville maksetaan muutosturvan mukaista päivärahaa. Muutokset tulivat voimaan v. 2014.
- Vuorotteluvapaajärjestelmän tiukentaminen syksystä 2014 alkaen
- Ansiosidonnaista työttömyysturvaa leikataan v. 2015. Tavoitteena on kohdistaa säästö korkeimpia työttömyyspäivärahoja saaviin.
- Asumistuki uudistus v. 2015. Asumistuen 300 euron suojaosan käyttöönotto 1.9.2015.
- KEL- ja TyEL-sidonnaiset indeksikorotukset tehdään v. 2015 pääsääntöisesti 0,4 % suuruisena.
- Lapsilisien indeksijäädytys vuosina 2013–2015
- Lapsilisien leikkaus v. 2015
- Joustavan hoitorahan käyttöönotto v. 2014
- Osasairauspäivärahakauden pidentäminen ja ammatillisen kuntoutuksen kriteerien lieventäminen v. 2014
- Valtion perimien maksujen tarkistus sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korotus v. 2015
- Sairausvakuutuskorvauksiin kohdistetaan säästöä v. 2015: mm. matkakorvausten omavastuuosuuksien korotus ja hammashoidon korvaustason alentaminen. Lisäksi lääkekorvauksille asetetaan vuosittainen alkuomavastuu 18 vuotta täyttäneille v. 2016

Liite 2 Koko talouden yksikkötyökustannusten kehitys euroalueella ja maittain

									Keskimäärin		Yhteensä	
Euroalue	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	1,6	1,9	2,1	1,7	1,7	1,5	1,5	1,7	2,3	1,6	41,2	4,8
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	-0,5	0,1	-0,3	0,1	0,2	--	--	--	-0,1	--	-1,6	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	2,1	1,8	2,3	1,6	1,5	--	--	--	2,4	--	43,5	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-2,7	2,6	1,5	-0,2	0,3	0,4	0,6	0,9	0,6	0,6	9,9	1,8
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	4,5	-0,6	0,6	1,9	1,4	1,1	1,0	0,8	1,7	1,0	28,4	3,0
Itävalta	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	1,6	1,1	2,0	2,7	2,1	2,0	2,1	2,0	2,2	2,0	38,2	6,2
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	--	--	--	0,0	--	-0,3	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	1,5	1,1	2,0	2,8	1,9	--	--	--	2,2	--	38,5	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-3,4	0,9	1,4	-0,3	-0,5	-0,2	0,6	0,5	0,7	0,3	11,4	0,9
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	5,2	0,1	0,7	3,0	2,6	2,2	1,5	1,5	1,4	1,7	24,0	5,3
Belgia	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	1,2	1,3	3,0	3,4	2,6	0,6	0,5	0,3	2,7	0,5	49,6	1,4
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,6	0,2	0,0	0,2	0,3	--	--	--	0,1	--	1,4	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	0,5	1,1	3,1	3,1	2,3	--	--	--	2,6	--	47,5	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-2,4	1,8	0,2	-0,2	0,6	0,7	0,5	0,5	0,7	0,6	11,4	1,7
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	3,7	-0,5	2,8	3,6	2,0	-0,1	0,0	-0,2	2,0	-0,1	34,3	-0,3
Saksa	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	0,2	2,6	2,9	2,5	1,9	2,8	3,3	3,0	1,4	3,0	23,9	9,4
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,3	0,1	-0,4	-0,2	-0,2	--	--	--	-0,1	--	-1,3	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	-0,1	2,5	3,3	2,8	2,1	--	--	--	1,5	--	25,5	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-5,7	3,8	2,2	-0,7	-0,5	0,5	0,7	1,2	0,6	0,8	8,6	2,4
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	6,3	-1,2	0,6	3,3	2,4	2,3	2,5	1,8	0,9	2,2	14,1	6,8
Espanja	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	4,5	0,2	0,8	-1,3	0,8	0,3	0,3	0,3	2,6	0,3	47,8	1,0
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,3	1,1	-1,2	0,8	1,5	--	--	--	--	--	--	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	4,2	-0,9	2,0	-2,1	-0,7	--	--	--	--	--	--	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	2,9	1,8	2,0	1,7	1,4	0,4	0,3	0,5	0,7	0,4	11,6	1,2
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	1,6	-1,6	-1,1	-2,9	-0,6	0,0	0,0	-0,2	1,9	-0,1	32,4	-0,2
Ranska	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	1,6	2,8	2,3	2,1	1,6	1,4	0,9	1,0	2,6	1,1	46,6	3,2
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,2	-0,2	0,6	0,3	0,3	--	--	--	0,0	--	-0,1	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	1,4	3,0	1,7	1,8	1,3	--	--	--	2,6	--	46,8	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-1,8	1,9	1,4	0,2	0,5	0,2	0,4	0,9	0,8	0,5	12,5	1,5
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	3,5	0,9	0,9	1,8	1,1	1,2	0,4	0,1	1,8	0,5	30,3	1,6
Italia	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	0,5	2,3	1,0	0,0	1,3	0,6	0,7	1,2	2,1	0,8	36,2	2,5
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,3	0,1	0,0	-0,2	0,0	--	--	--	-0,1	--	-1,9	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	0,2	2,2	1,0	0,2	1,3	--	--	--	2,2	--	38,9	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-3,9	2,4	0,3	-2,1	0,0	0,1	0,5	0,7	-0,3	0,4	-3,7	1,2
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	4,6	-0,1	0,7	2,1	1,3	0,6	0,2	0,5	2,3	0,4	41,4	1,2
Alankomaat	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	2,4	0,4	1,8	2,4	2,1	3,0	1,0	2,3	2,8	2,1	50,6	6,3
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	0,0	-0,8	0,3	0,9	0,3	--	--	--	0,1	--	2,1	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	2,4	1,2	1,4	1,5	1,8	--	--	--	2,6	--	47,5	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-2,5	1,8	0,8	-1,1	0,6	1,7	1,1	1,1	0,7	1,3	11,8	3,9
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	5,0	-1,3	1,0	3,6	1,6	1,3	-0,2	1,2	2,0	0,8	34,7	2,3
Suomi	2009	2010	2011	2012	2013	2014e	2015e	2016e	99-13	14e-16e	99-13	14e-16e
Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden, %-muutos	2,0	2,2	3,6	2,8	2,0	1,6	1,5	1,6	3,0	1,6	56,5	4,8
Työnantajan sotumaksujen vaikutus, %-yksikköä	-0,3	-0,8	0,2	0,1	0,1	--	--	--	-0,2	--	-2,9	--
Palkat ja palkkiot työntekijää kohden, %-muutos	2,3	3,1	3,4	2,6	1,9	--	--	--	3,2	--	61,2	--
Tuottavuus työntekijää kohden, %-muutos	-6,0	3,7	1,3	-2,3	0,3	0,1	0,4	0,6	0,9	0,4	14,5	1,1
Yksikkötyökustannukset, %-muutos	8,5	-1,4	2,3	5,2	1,7	1,4	1,1	1,1	2,1	1,2	36,7	3,6

Työnantajan sotumaksujen vaikutus lasketaan työntekijäkohtaisten palkansaajakorvausten ja työntekijäkohtaisten palkkojen ja palkkioiden osamäärän avulla.
Yksikkötyökustannukset lasketaan työntekijäkohtaisten palkansaajakorvausten ja työntekijäkohtaisen tuottavuuden osamäärän avulla.

Lähde: Eurostat, Tilastokeskus, Euroopan komission ennuste (marraskuu 2014)

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI

PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO

p. 0295 16001

f. 09 1602 2165

julkaisut@vnk.fi

www.vnk.fi/julkaisut